

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HÜSEYİN RAHİMİ GÜRPINAR

MEYHANED KADINLAR



 **KAPRA**

HÜSEYİN RAHİMİ GÜRPINAR

MEYHANEDE KADINLAR

Türk edebiyatının en renkli yazarlarından Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Meyhanede Kadınlar* adlı kitabıyla Cumhuriyet'in ilanından sonra değişen hayata bir türlü uyum sağlayamayan insanları ve kültürel çatışmaları ironik ve mizahi bir dille anlatıyor. Birbirinden bağımsız yedi öykünün bulunduğu kitap, boşanmadan siyasi ve sosyal yasaklara, hurafelerden toplumsal erozyona kadar birçok konuyu işliyor. Halk ağzı ve deyimlerine de yere veren Hüseyin Rahmi, bu hikâyeleriyle okuyucu güldürürken bir yandan da düşünmeye teşvik ediyor.


KAPRA
YAYINCILIK



 /kaprayayinlari
/kaprayayinlari
/kaprayayinlari
/kaprayayinlari



ISBN : 9 78-625-7751-26-1

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

MEYHANEDE KADINLAR / Hüseyin Rahmi Gürpınar

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Kadir Yılmaz

YAYIMA HAZIRLAYAN

Muhammed Mustafa Albayrak

EDİTÖR

Davut Yıldız

SON OKUMA

J. Aleyna Beyhan

KAPAK GÖRSELİ

Henry Singleton (1766-1839)

KAPAK TASARIM

FOLX

SAYFA DÜZENİ

Oğuz Yılmaz

BASIM VE CİLT

Repar Dijital Matbaası

BASKI

Ekim 2020 - 1. Basım

ISBN

978-625-7751-36-0

SERTİFİKA NO

40675

*Kapra Yayıncılık,
Repar Tasarım
Matbaa ve Reklamcılık
Ticaret Limited Şirketi'nin
tescilli markasıdır.*

*Mimar Sinan Mah.,
Selami Ali Efendi Cad.,
No: 5
34672 Üsküdar/İstanbul
Tel: 0 (212) 522 48 45*

*© Bu kitabın tüm hakları saklıdır.
Tamtım amaçlı, kısa alıntılar
dışında metin ya da görseller
yayınevinin izni olmadan hiçbir
yolla çoğaltılamaz.*

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://ranney.org>

Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864 – 1944)

Hüseyin Rahmi Gürpınar, 19 Ağustos 1864 tarihinde, İstanbul'da dünyaya geldi. Babası hünkâr yaveri Mehmet Sait Paşa'dır. Üç yaşındayken annesinin ölümü üzerine, Girit'te bulunan babasının yanına gönderildi. Hüseyin Rahmi, ilk olarak 1887'de *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde yazmaya başladı. Ardından *İkdam* ve *Sabah* gazetelerinde çalıştı. II. Meşrutiyet döneminde otuz yedi sayı süren *Boşboğaz ve Güllâbi* adlı bir gazete çıkardı. Daha sonraları da birçok gazetede çalışmaya devam etti. Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kültahya milletvekilliği de yapan Hüseyin Rahmi, ömrünün son otuz bir yılını Heybeliada'da geçirmiştir.

Eserlerinde Anadolu'ya yer vermeyen Hüseyin Rahmi, İstanbul halkının toplumsal ve kültürel yaşantılarını, aile hayatını, batıl inançlarını mizah ve hicivle kaleme almıştır. Ahmet Mithat Efendi'nin temsil ettiği edebî geleneği sürdüren Hüseyin Rahmi, natüralist tarza sahip, gerçekçi ve yalın bir dil kullanmayı benimseyen, bundan dolayı da halk tarafından sevilen ve benimsenen bir yazar olmuştur. Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın ilk romanı *Şık*'tır. Ahmet Mithat Efendi tarafından bu eser çok beğenilince, *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde tefrika şeklinde yayımlanmaya başlamıştır. Altmışa yakın eseri olan Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın bazı eserleri şunlardır:

ROMANLAR:

Şık (1889), *İffet* (1896), *Mutallâka* (1898), *Mürebbiye* (1899), *Bir Muadele-i Sevda* (1899), *Metres* (1900), *Tesadüf* (1900), *Şıpsevdi* (1911), *Nimetşinas* (1911), *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç* (1912), *Gulyabani* (1913), *Cadı* (1912),

Sevda Peşinde (1912), Hayattan Sayfalar (1919), Hakka Sığındık (1919), Toraman (1919), Son Arzu (1922), Tebessüm-i Elem (1923), Cehennemlik (1924), Efsuncu Baba (1924), Meyhanede Hanımlar (1924), Ben Deli miyim (1925), Tutuşmuş Gönülleri (1926), Billur Kalp (1926), Evlere Şenlik, Kaynanam Nasıl Kudurdu (1927), Mezarından Kalkan Şehit (1928), Kokotlar Mektebi (1928), Şeytan İşi (1933), Utanmaz Adam (1934), Eşkıya İninde (1935), Kesik Baş (1942), Gönül Bir Yeldeğirmenidir Sevda Öğütür (1943), Ölüm Bir Kurtuluş mudur (1954), Dirilen İskelet (1946), Dünyanın Mihveri Para mı Kadın mı (1949), Deli Filozof (1964), Kaderin Cilvesi (1964), İnsanlar Maymun muydu (1968), Can Pazarı (1968), Ölüler Yaşıyor mu (1973), Namuslu Kokotlar (1973)

ÖYKÜLER:

Kadınlar Vaizi (1920), Namusla Açlık Meselesi (1933), Katil Bûse (1933), İki Hödüğün Seyahati (1934), Tünelden İlk Çıkış (1934), Gönül Ticareti (1939), Melek Sanmıştım Şeytanı (1943), Eti Senin Kemiği Benim (1963)

OYUNLAR:

Hazan Bülbülü (1916), Kadın Erkekleşince (1933), Tokuşan Kafalar (1973), İki Damla Yaş (1973), Gülbahar Hanım

TARTIŞMA:

Cadı Çarpıyor (1913), Şekavet-i Edebiye Tartışmaları (1913), Sanat ve Edebiyat (Ölümünden sonra H. A. Önelçin derledi, 1972)

İÇİNDEKİLER

MEYHANEDE KADINLAR	7
BÜYÜK GÜNAH.....	41
NERGİS HANIM İLE FEHMİ BEY	49
MÜBAREĞİN KUYRUĞU	57
İĞNELİ FİÇİ	63
ZAVALLI KATİL.....	69

MEYHANEDE KADINLAR

Sol gözü biraz şehla, fakat tatlı... Saçları siyah astragan¹ kıvrıcıklığında... Kirpikleri ince bir teyelden² sökülmüş ibrişim³ gibi büküm büküm... Vücut beyaz, uzun, narin, asabi... Kocasını alaya aldığı vakit dilini çıkarmak alışkanlığıdır. Şehri Bey bu hakarete alışkındır. Hüzünlü bir gülümsemeyle karşılık verir. Fakat kaynana köpürür, kendinden geçer.

Kızgın bir yaz gününün fırınlanmış soluğu ara sıra P... Köyü'nü yalarken, ikindiye doğru karı koca biraz serinlik bulmak için bahçenin sulanmış gölge bir köşesine çekildiler.

Uzun bir öğle uykusundan yeni kalkan kaynana, evin içinde rehavetle dolaşırken bahçeden hararetili hararetili bir söylenme duydu. Daha iyi duymak için evin en elverişli penceresine yanaşarak kulak verdi. Kendi kendine konuşmak tuhaflığıyla tanınmıştı. Yanında bir başkası varmış gibi kendi sorularına yine kendi karşılık verirdi.

Derin bir iniltiyle, "Ah!" dedi, "Ah... Biri burgu, öteki tahta... Yine oğlumu vır vır yiyip bitiriyor. Ne dayanıklı erkek bilmem ki! Geçen gün kocasına iskarpinlerini bağlatıyordu. Evet, ayağını ta burnuna kadar uzatmış, bağlatıyordu. Öteki lostracı⁴ gibi bu hakir işi görürken karı, 'Aman, fena yaptın. Çöz, bir daha bağla!' emriyle küt küt oğlumun arkasını yumrukluyor. Ana ol da gel buna dayan bakalım... Kızınca

1 Annesinin karnından doğmadan önce çıkarılan bir cins kuzunun parlak ve kıvrıcık postu. (e.n.)

2 Seyrek ve eğreti dikiş. (e.n.)

3 İpeğin kalınca bükülmesiyle elde edilen iplik. (e.n.)

4 Ayakkabı boyacısı. (e.n.)

arsız mahalle kızları gibi dilini çıkarır. Edepsiz ekmekçi küreği gibi (eliyle işaret ederek) nah işte bu kadar uzun dili var. Görseniz iki dudağının arasından bir yılan fırladı sanırsınız. Bunun zehri, uzun hayvanınkinden çok dehşetlidir. Soktuğunu öldürür. Gelin değil canlı bir felaket... Her şeye karışıyor; üstelik şimdi kocasıyla beraber içki içiyor. Erkek için de kadın niçin içmesinmiş? Her işte kadın erkekle boy ölçüşebilir mi? Ben yanlarına gidince hemen sözü değiştiriverirler. Olsun... Gideyim bakayım. Oğlumu bir parçacık dırdırdan kurtarmış olurum...”

Büyük hanım, şişman vücudunu ağır adımlarının üzerinde tarta tarta asık bir suratla bahçeye iner.

Kaynanasını görür görmez gelinin nevre döner. Sözü keser. Başını öbür yana çevirir.

İhtiyar kadın bu açık kabalığa karşı bozulur. Kavgaya hazırlanan dudakları titremeye başlar. Şehri Bey parlayacak ağız dalaşını bastırmak için validesiyle karısı arasında acayip bir vaziyet alır.

Kaynana, “Dır dır ne görüşüyordunuz? Ben gelir gelmez şıppadak sözü kestiniz,” der.

Gelin, put gibi inatçı, kaba, sükûtunu muhafaza eder.

Şehri Bey didişmeyi hafifletmek için iki cisim arasına konan balon gibi söze atılarak, “İçki yasağı üzerine konuşuyorduk...” dedi. Annesi, “İnsan karısıyla içki hakkında konuşur mu?” diye sordu.

Gelin iskemle üzerinde fırradak dönerek:

— Eder... Bundan sonra kadın her meseleye karışacaktır. Her şeyde ama her şeyde onun da fikri sorulacak, oyu alınacaktır. Koca vücudunla, kalın kafanla, salapurya⁵ gibi sen söze yanaşma öyle!...

⁵ Ticaret eşyası, yük taşımakta kullanılan, üçgen biçiminde yelkeni olan, 10-15 tonluk bir deniz taşıtı. (e.n.)

Kaynana:

— Mademki kadın her şeye karışacakmış, ben niçin su-sayım?

Gelin:

— Doğurmak mutluluğundan mahrum kaldıktan sonra kadın, kadın değildir.

Kaynana:

— Kadın değildir de ya nedir?

Gelin:

— Oğullarının, kızlarının, gelinlerinin, torunlarının üze-rine baş belasıdır.

Kaynana:

— Sivri dilli edepsiz!

Gelin:

— (Dilini çıkararak) Nah işte sivri mi, yassı mı, gör!

Kaynana:

— Şeytan görsün... Yılan karı!

Şehri Bey:

— Karıcığım, anneciğim, Allah aşkına susunuz. Ne yapı-yorsanız bana yapıyorsunuz. Arada ben eriyorum. Bitiyorum.

— Karının bana öfkesi nedendir, biliyorum. Meliha ailece buraya taşınmışlar. Sefa geldinize gittim. Kabahatim bu!

Gelin:

— Bana nispet olsun diye gittin...

Kaynana:

— Onunla sana niçin nispet yapayım?

Gelin:

— Benden önce oğluna Meliha'yı alacaktıydın.

Kaynana:

— Öyle bir söz olduydu. Fakat kısmet değilmiş. Oğlum seni aldı. O da başkasına vardı. Artık şimdi bunu uzatacak ne var?

Gelin:

— Çok arzu etmişsin, çok uğraşmışsın ama olmamış.

Kaynana:

— Allah'ın bildiğini kuldan ne saklayayım? Pek istedim-di ama işte benim talihsizliğim... Oğlumun bahtsızlığı... Bir türlü olmadı.

Gelin:

— Oğlunun bahtsızlığı mı?

Kaynana:

— Öyle ya... Meliha senden güzel, zeki, edepli, dirayetli, iyi huylu, asil bir kızdır. Senin gibi vara yoğa dilini çıkaran kenarın dilberi değil... Talihimiz olaydı işte ona düşerdik.

Şehri Bey:

— Anne... Anne... Böyle münasebetsiz sözlerle niçin dirliğimizi bozuyorsun? Ben karıcığımdan memnunum. Talihi-me bin defa müteşekkirim.

Kaynana:

— Anan olduğum için senin gönlünü kendiminki gibi bilirim. Memnun değilsin ama ne yapalım? Bu yılan tabiatlı karıya bir defa düştün. Namus belası, şerrine lanet diyerek çekip gidiyorsun.

Bir fırtına gibi yerinden kabaran Bahriye Hanım iki yumruğunu kalçalarına dayadıktan sonra gözlerinin alevlerini kocasının suratına saçarak:

— Söyle bakalım Şehri, öyle mi diyorsun?

Şehri Bey:

— Vallahi değil karıcığım... Haşa! Hiç benim ağzımdan böyle söz çıktı mı?

Bahriye Hanım:

— Çıkmadı da bunak anan senin tarafından avukatınmış gibi bu yolda saçmalıklar savurmaya nasıl cesaret ediyor?

Kaynana:

— Cesareti mesareti yok. Oğlumu büyüledin. Ağzını, dilini bağladın. Zavallıcık bir okul çocuğu gibi karşında kem küm edip duruyor. İçindekini söyleyemiyor ki. Ben oğulcuğumun kalbini bilirim diyorum sana... Ben onun anasıyım. O benim yüreğimden koptu. Sen kim oluyorsun?

Bahriye Hanım:

— Karısı!

Kaynana:

— Ohh, el kızı... Bir sözle yakın, bir sözle uzak.

Bahriye Hanım:

— Aman, yavaş gel cadı... Hâlâ Sultan Aziz zamanı zihniyetiyle yaşıyorsun. Bundan sonra kocalar karılarını değil, isterlerse karılar kocalarını boşayacaklar. (Kocasının arkasına iki yumruk indirerek) Kadınlar erkeklerini dövecekler. Kadınlar, asırlarca çektikleri Asya'ya ait esirliğin tepkisi dönemindedirler. İntikamlarını alacaklar. Paşalar, beyler, efendiler Ankara'da değil, arş-ı âlâda meclis kursalar Havva kızlarıyla baş edemeyeceklerdir. Savaştan sonra erkek azalmış, kadın çoğalmışmış. Daha iyi ya. Demek ki, sayıca erkeklerden üstünüz. Bizim dediğimiz olacak. Şehri, ananın terbiyesini vereceksen ver, veremeyeceksen acizliğini itiraf et. Yapacağımı ben bilirim.

Kaynana:

— Ay, merak ettim. Söyle bakayım, ne yapacaksın?

Bahriye Hanım:

— Kocamla şimdi şurada deniz kenarındaki Apostol'un meyhanesine gideceğim... (Başparmağıyla ağzına doğru içki işareti yaparak) Atacağım... Atacağım, atacağım... Kafayı bir güzelce tuttuktan sonra da gelip seni pataklayacağım.

O Akşam Bahriye Hanım, kocasıyla birlikte Apostol'un gazinosuna giderler. Eski gaz tenekelerine dikilmiş boru, kahkaha çiçekleri arasında denize karşı otururlar. Tabakların bardakların temiz olması için sıkı sıkı tembihler ederek mezeler, biralar ısmarlarlar.

Halk, müsaadesi büyük bir lütuf biçiminde yeni bildirilmiş bu soğuk içkiyle serinlemekteyken, meyhaneye tanıdık bir çift daha gelir.

Bu ikisi de karı koca: Ferdi Bey'le Adalet Hanım... Bunlar da bitişik masaya otururlar. Bardak bardağa tokuşturmalarla konuşmalar, gülüşmeler başlar.

Cadaloz kaynanasının saldırılarıyla kanı donan, sinirleri gerilen Bahriye Hanım öfkesini birayla yudum yudum söndürürken neşeli bakışlarla söze girer:

— Bu günleri gösteren Hüda'ya bin şükürler olsun... Kadınları kafesten kurtaran Cumhuriyet'e sonsuz şükranlar... Ohh hele Türk kadını boza içmekten kurtuldu. Ahirette “kevsir” vaadiyle yaşadığımız dünyadaki bütün içkileri yasaklayan bol çakşırılı,⁶ sofu, kalın kafalı bütün gericileri etrafına topla da Vefa'nın mırmırık⁷ dolu mermer küpleri içine dalıp çıkınız. Ayrıla, şerbetle karnını şişiren neşesiz bir millet hiçbir vakit şampanyayla düşünenlere yetişemez.

⁶ İnce kumaştan yapılmış erkek şalvarı. (e.n.)

⁷ Yüksek alkollü boza. (e.n.)

Kadeh tokuşturmalar... Kahkahalar... Kime olduğu pek belli olmayarak, “Yaşasın!” sesleri...

Adalet Hanım:

— Şimdiye kadar kadının hiçbir yerde sesi, eleştiri hakkı yoktu.

Bahriye Hanım:

— Eleştiri hakkı, herhangi bir meselede çekinmeden, en doğru ve en açık söyleyenindir.

Adalet Hanım:

— Hükümetin bir zamandır içki hakkındaki yasağına ne dersiniz?

Bahriye Hanım:

— Hükümet bu yasağı koymakla içki içmeyi engellemek şöyle dursun, herkesi içmek için kışkırttı. İsteği arttırdı. Bu yasaktan sonra içkiye rağbet yüz kat arttı. En pis, zararlı rakılar üç, dört yüze satıldı. Bütün meyhanelerde küp dibi tortularına kadar bayat sermayeler sürüldü. Hiç kullanmayanlara bile iştah geldi. Her tarafta yeniden imbikler ısmarlandı.

Ferdi Bey:

— Bir şeyi yaymak istiyor musunuz? Yasaklayınız!

Adalet Hanım:

— Açık olmayan bir yasaklama... Hükümet, kapalı şişe, açık şişe, dam altında, damsız yerde içenlerle, kendini bilecek, bilmeyecek kadar sarhoş olanlar, bir okkadan⁸ fazla, eksik gibi ayarsız, ölçsüz, tartılı tartısız, uygulanması olanaksız muammalarla oynarken, sokaklar sarhoş naralarıyla inliyor. Zabıta her gün birbirini vuran, öldüren çok fazla korkunç sarhoşluk olayları kaydediyordu.

⁸ Eskiden kullanılan, 1283 gramlık bir ağırlık ölçüsü birimi. (e.n.)

Ferdi Bey:

— Haklısın karıcığım... Bir şey ya yasaklanır ya yasaklanmaz. Kanun yapanlarla beraber ya hepimiz ellerimizi göğüslerimize koyarak bu uğursuza yürek temizliğiyle tövbe etmeliyiz ya da içenlerin keyiflerine dokunmamalıyız. Suis-timale elverişli yarım düzenlenmiş kanun olmaz. Nüfuz ve haysiyeti kırdıracak biçimde kanun yapmak günahdır. İçki yasağının yürürlükte olduğu bir günde bağırarak sarhoşun yakkasına yapışmalı. En ağır cezaya çarpmalı. Kanunun nüfuzu amansız olunca ve daima ruh bulunca tısss, ses kesilir. Mütemadiyen aflarla iptal edilmek için kanun yapılmaz. Sonra halk, hükümetle yüz göz ve zabıtaya karşı itaatsiz olur. Yasak yürürlükteyken zabitanın kendi eliyle kendi vukuat defterine sarhoş polislerin halka tecavüzünü yazması ne acıdır...

Adalet Hanım:

— Bey, bilirsin ki, yasaklanmadan önce boğazıma bir damla içki girmemişti. Sen evde yalnızca içerken can sıkıntısıyla beni de zorlardın. Şöyle böyle bir iki defa tattım. Hoşuma gitti. Şimdi içiyorum...

Bahriye Hanım şıkır şıkır iki bardağı birbirine vurarak.

— Garson, gel mezeleri tazele... Bira getir. Ah ne iyi, ne iyi... Hayatın acılarını ara sıra bu kadehlerin dibinde boğmak... Kaynanamın cadalozluğunu unuttur gibi oldum.

Birkaç şişe daha atıldıktan sonra kafalar tatlı bir neşeyle dumanlandı. Hanımlar masaların mermerleri üzerinde tempo tutarak hafiften şarkı söylemeye bile başladılar.

Köşeye sıkışmış ihtiyar ayyaşın biri önüne göstermelik bir şişe bira koydurduktan sonra koltuğunun altındaki pencere eşiğine fincan içinde rakı taşıtırıp duruyordu.

Garson dolusunu getirip boş fincanı aldıkça:

— Getir yavrum, getir... Dünyada bu yasak rakı kadar lezzetli bir şey tatmadığımı söylersem, inan. Nur olsunlar. İçkinin kıymetini iki kat artırdılar, içen zevkini duyuyor, satan ihya oluyor. Dam altında içilirmiş de dışarıda içilmezmiş. Yan cebime koyuver bu lafları... Önceleri bir dam altında gizlenen şeyler şimdi hep açıkta oluyor. Yavrucuğum Niko, şimdi rakı nerede içilmiyor? Sen bana söyle... Şirket vapurlarında mı?⁹ Seyrisefain¹⁰ tontonlarında mı? Trende mi? Uçakta mı? İzmir’de mi? Ankara’da mı? Günde on bin, yirmi bin kişi içiyor. İki kişi tutuluyor. O da enayice hareket ettikleri için... Selatin meyhanelerin¹¹ imbiikleri dolup dolup boşalıyor. Ayda yılda bir yakalanan ya oluyor ya olmuyor. O da malını sigorta etmesinin yolunu bilmediği için... (Fincanı işaret ederek) Bu sıvının önünde ısrar edebilecek kuvvet dünyada düşünülebilir mi? Rakının içmesi yasak, yapması yasak, satması yasak, ithali yasak. Söyle bana yavrum, sizin bodrumdaki küplere, damacanalara bu uğursuz şey yağmur borularından mı akıyor? İçki, yasaklık adına böyle bir sürüm dönemine girdi. Zavallı Mazhar Osmancığım,¹² Yeşilay’ın sembolü yeşil papağan gibi tünediğin kürsülerde sen çırpına çırpına haykır dur. Sen içkili kafaların bozulmuş beyinlerine dokundurduğun usta parmağını halka kaldırarak tiksintili bir şefkatle tehlikeyi haber veriyorsun. “Zehirden şifa beklenilmez, onunla zevk edilmez. Eğer bu geçici delilik bir zevk sayılabilirse emin olunuz, tedavim altında bulunan zavallıların içinde bu zevklenmede sizden kat kat üstün olanlar vardır,” diyorsun. Ah bilimin iyiliksever, çalışkan evladı... Sözün çok doğru. Ama ben akıllı zamanlarıma bu geçici deliliği tercih ediyorum. Şifa Yurdu’nda¹³ bana bir hücre hazırla. Beni nasıl iyi edeceğini sana söyleyeyim. Hasta beynimin üzerine birkaç kova ispierto dök...

9 İstanbul’da, şehir hatları vapurlarının eski adı olan Şirket-i Hayriye. (e.n.)

10 Denizyolları. (e.n.)

11 Büyük meyhanelerin. (e.n.)

12 Dönemin önde gelen ruh bilimcilerindendir. Türkiye’de ilk defa modern ruh sağlığı hastanesini kuran kişidir. (e.n.)

13 Bir zamanlar Moda ve Ortaköy’de bulunan akıl hastanesi. (e.n.)

Garson Niko yandan çoğunu anlamadığı bu saçma sapan sarhoş sözlerini ağzı açık dinlerken karşıdan hanımlar ezgili makamdan aheste aheste şarkıya girerler:

İç bâde, güzel sev var ise akl u şuurun.

*Dünya var imiş, ya ki yoğmuş, ne umurun?*¹⁴

Sarhoş:

— Vay anam babam, buna can dayanır mı? Hadi Niko, böyle fincan fincan başa çıkmayacak. Yarım okkalığı doldur, getir iskemlemin altına koy...

Niko:

— Yasaktır beybaba, sonra hepimiz ceza veriyoruz.

Sarhoş:

— Getir ulan! Anasını sattığımın dünyası... Polis mi gelecek? Jandarma mı? Birkaç tek ikramla gönüllerini alırım. Tenezzül edip İstanbul valisi¹⁵ teşrif buyursalar, bir iki toka-laşmayla işi geçiririm. Her zaman ziyafetlerde şampanya içilmez ya... Yasaktan sonra rakılar ne hâle geldi. Tatsın da anlasın. Vazifesidir. Bu soyucu zamanın vergiye tabi kılma-dığı yalnız karı koca arasındaki gizli iş kaldı. Bu geçiştirme de kontrolün zorluğundan olsa gerek. Hadi bre fiya...

Garson gider. Hanımlar şarkıyı değiştirirler:

Çekme elem ü derdini bu dehr-i fenanın.

Al destini bûs eyle heman pir-i muganın.

14 Aklın ve bilincin varsa şarap iç, güzel sev.

Dünya varmış ya da yokmuş, umursama. (e.n.)

15 Eski vali zamanında yazılmıştır. (Yaz. notu)

Sunsun sana bir bade ki rahat bula canın.

Anlarsın o demde nicedir zevki cihanın.

Nakarat

Zevk ister isen mey ile meyhanede vardır,

Her ne var ise halet-i mestanede vardır.¹⁶

Sarhoş:

— Kimdir bu manasız yasağı çıkaran? Rakı asıl bundan sonra içilecek. Eski zamanlarda varını yoğunu feda etsen meyhanede böyle genç, güzel hanımlara türkü söyletmezdin. Bu zevki kırk çıplak dilberle hamama giren sakalları mücevherli sultanlar bile sürememişlerdir. Mazhar Osman-cığım, observasyon¹⁷ defterini aç. Bundan sonra duyulmamış şeyler yazacaksın. Evvelden yalnız babalar sarhoştı. Şimdi analar da dünya kaygılarını ispiroto içinde eritmeye başladılar. Bir çift alkoliğin kanından meydana gelecek cenini düşün. Eczane vitrinlerinde şişe kavanozlara konmuş türlü türlü hastalık örnekleri, kötü oluşum turşuları seyredeceğiz... Ah, ahh... Hanımlar ne de güzel okuyorlar. Ömrüm artıyor. Fakat şimdi onların burada tatlı tatlı gülüp eğlendiklerine bakmamalı. Evdeki hâlleri çok geçimsiz, hırçındır. Dört karı aldım. Bıraktım. Kanunca çilemi doldurdum. Artık beşinci-yi denemek istemem. Şimdi kiralık nazeninlerle yaşıyorum. Yalnız Arnavutköy'de çilek, Çamlıca'da kiraz, Yedikule'de marul yetişmez. Bu memleket sinirli kadın fideğidir. Ben-

¹⁶ Bu fani dünyanın derdini ve cefasını çekme.

Meyhanecinin elini hemen al ve öp.

Sana bir kadeh sunsun ve rahatlayasın.

O zaman dünya zevki nasıldır, anlarsın.

Zevk istersen şarapta ve meyhanede vardır,

Her ne varsa sarhoşun halinde vardır. (e.n.)

¹⁷ Gözlem. (e.n.)

den yana paso... İmamın duasıyla artık başıma telli pullu bir bela almak arzusunda değilim. Ortada yarı gizli bazı laflar dönüyor. Nikâhla beraber bütün sosyal kanunlar kaldırılacakmış. Bunun için her ülkede el altından çalışan gizli dernekler varmış... Ohhh, ne iyi... Masrafından korkarak karılarını boşayamayan birçok zavallı sevinecek. (Haykırarak) Ulan, Niko, hani ya!

Niko, tuhaf bir sırtışla gelerek:

— Ne istiyor?

— Ne mi istiyor? Şimdi açarım ağzımı ha!... Şişeyle getirmedin, bari fincanlara devam et... İşitmiyor musun be domuz? Hanımlar suzinaktan¹⁸ okuyorlar. Rakısız durulur mu burada? Bu bülbüller birkaç gün daha böyle şakırlarsa bu yasaklık zamanında vallahi müşterilere rakı yetiştiremezsiniz. Banker olursunuz. Haydi ligora bre...

— Usta söylüyor ki, yasaktır.

— Ulan karşıda hanımlar oluyor... Öbür köşedeki şu efendiler olmak üzere... Ben oldum... Bundan sonra mı yasak çıkarıyorsunuz? Rakının okkasını bin beş yüze satmak istiyorsunuz. Maksat bu! Çağır bana ustanı...

Çırak gider. Şişko karnından donbay,¹⁹ kışına doğru kirli bir önlük dolamış, katmerli çenesinde bir parmak kırçıl sakal sürmüş, fıçı gibi bir herif gelir:

— Ne isteyor Beğimu?

— Rakı!...

— Veremem.

— Niçin?

— Yasaktır.

¹⁸ Alaturka müzikte basit bir makam. (e.n.)

¹⁹ Manda. (e.n.)

— Şimdi bana kızından, kısırağından başlatma.

— Bira isteyorsan verezeyim... Ama raki veremem. Kanun böyle.

— Deminden beri fincan içinde gönderdiğin rakı değil miydi?

— Hatır için üç dört tane gönderdim. Fazla veremem.

— Sen nizamnameyi²⁰ okudun mu?

— Okumaya bilmeyorum.

— Nizamname, üstü kapalı yerde her türlü içilir diyor. Bak burası salaş. Üstü padavra²¹ tahtalarıyla örtülü. O nizamname sarhoşları üzüp meyhanecilere on kat fazla kazandırmak için yapıldı. İçki kesinlikle yasaktır, denmiyor. Kırk dereden su getiriliyor. Ne dendiğini ne yazanlar biliyorlar ne okuyanlar anlıyorlar. Hep bu belirsiz sözler, her ağızdan türlü yorumlara uğrayan dedikodular rakının revacını artırmaktan başka bir manaya gelmez. Hiçbir idare bu yasaklık dönemindeki kadar meyhanecilerin yüzlerini güldürmemiştir. Hadi benim gıdamı gönder, yoksa rakı fıçılarını sakladığın yeri gider, hükümete ihbar ederim.

Apostol telaşla, fırtınada çalkalanan şamandıra²² gibi, bacaklarının üzerinde sallanarak:

— Nerede var raki fuçi?

— Ben biliyorum.

— Söyle, nerede?

— İşte bir tanesi karşımda duruyor. Sen...

— Ben?

20 Tüzük. (e.n.)

21 Köknardan ve ladinden elde edilen, çatı örtüsü olarak kullanılan ince tahta. (e.n.)

22 Limanda, halkalarına tekne bağlamak için sağlam biçimde demirlenmiş olan, içi boş ve her yanı kapalı metal fıçı vb. (e.n.)

— Öyle ya senden iyi rakı fıçısı mı olur? Beş dakika yanında oturan kokudan yirmi beş dirhem²³ atmış kadar sarhoş olur be herif... Bu güzel koku senin üzerine nereden siniyor böyle?

— Söyleme beyefendi böyle sonra üstümde arayacaklar... Bir dirhem koku için kim bilir kaç lira ceza koyacaklar?

— Korkma be... Midelerdeki ispirtonun miktarını ölçmek için henüz böyle bir sondaj aracı icat edilmedi. Edileydi, yasak sözünü ağza almaya kim cesaret gösterebilirdi? Sarhoşu tutuklamaya, cezalandırmaya kalkana derhal bu aracı uygulayarak, “Efendi, sen evvela kendi midenin cezasını ver. Sonra benimkinin hesabına bakalım,” denirdi... Apostol, mademki nizamnameden bir şey anlamıyorsun, barodan emekliye ayrılmış avukatlardan birini çağıralım. Bize bunun metnini yorumlasın. Katalaviz?²⁴ Beni iyi dinle. Nizamnamede üstü kapalı yerde içilir diyor. Üstü kapalı... Ama nasıl? Kiremitle mi? Çinkoyla mı? Betonarmeyle mi? Açıklama yok. Bunun için çadır altında içilebilir. Şemsiyeni açar, altına sığınır, sokak ortasında rahat rahat atarsın. Kendini tütsülüyormuşsun gibi başına bir örtü çeker, rakıyı dikersin. Yahut Bektaşî gibi kadehin üzerini avucunla kapar, demcağızını²⁵ yuvarlarsın. Bunun için kimse seni suçüstü yakalayamaz. Çünkü bu hareketinle kanunun metnine zerrece uymamazlık etmiyorsun.

Burada meyhaneciyle sarhoş cebecelleşirken öbür tarafta, sayıları artan biralar hanımların nazik başlarını iyice döndürmüştü. Şarkılar ahesteden tize doğru yükselmek tehlikesini gösterince kocaları biraz telaş aldı. Ama Şehri Bey karısının yasaklanan şeyi yapmaya çok istekli bir inatçı olduğunu bildiği için, açıktan açığa itiraza cesaret edemeyerek içinden kıvranmaya başladı.

23 Eskiden kullanılmış, çok küçük bir ağırlık ölçüsü. (e.n.)

24 “Anladın mı?” (e.n.)

25 Kadchini. (e.n.)

Ferdi Bey karısına söz anlatmakta daha cesur davranarak kulağına, fakat ötekilere de duyuracak biçimde:

— Adalet, şarkının perdesi gittikçe yükseliyor.

Adalet Hanım:

— Daha yavaş mı söyleyeyim?

Ferdi Bey:

— Bütün bütün kesseniz daha memnun oluruz.

Adalet Hanım:

— Ah, ne var Bey? Burası köy gazinosu... Kimse yok!

Ferdi Bey:

— Ben görüyorum. Vitrinlerin dışında beş on seyirci peyda oldu. Türk kadınının gazinoda içmesi ve sonra da çalıp çağırması bu çevrenin çok garip gördüğü belki de hazmedemediği, edemeyeceği bir hadisedir. Eğlenceyi tadında kesersek iyi olur sanırım.

Şehri Bey bu sözlerden biraz cesaret alarak:

— Birader çok haklı söylüyor. Bakınız, uzaktan bir polis dolaşıyor.

Ferdi Bey:

— Evet, evet... Polis Hakkı Efendi, görevine bağlı, çok terbiyeli bir çocuktur. Gelip bir şey söylemiyor fakat kendini göstermesi kâfidir. Anlamalıyız... Ona da bir mesuliyet gelmesin. Zaman acayıp...

Bahriye Hanım, erkeklerin bu uyarılarını kadınlığa karşı bir baskı, bir tecavüz sayarak önce sarardı. Sonra yerinde kaynaya kaynaya bira şişesini sert sert mermere vurarak: “Garson, koş, bira getir.”

Hanımın bu kabarışını öyle pek de iyiye yormayan arkadaşları birbirlerine tuhaf tuhaf bakışlırlarken o, göğsünün kırılganlığını sesinde dalgalandırarak:

— Beyefendiler, bir cinayet işlemiyorum ki beni polisle korkutuyorsunuz. Biz şurada iki kadınız. Siz de kocamızı-sınız? Köy halkı için bu gerçek ispata muhtaç bir şey değildir. Kocalarımızla beraber şurada birkaç şişe bira içip eğleniyoruz. Polisin bizi korkutmak için karşıdan umacılık²⁶ yapmaya ne yetkisi var? Evimde oh diye bir nefes alamam. Çünkü cadı suratıyla derhal karşıma kaynanam çıkar. Sokakta polis... İki adım ötede hoca... Bu memlekette keyfinizce eğlenmek istediniz mi, konunuz komşunuz, bütün mahalle, bütün il karşı koyar, sizi ayıplar. Açık, mertçe eğlenceye tahammül edemezler. Fakat gizli ahlaksızlık içimizi kemirir durur.

Ferdi Bey:

— Hanımefendi, bira azıcık başınıza çarptı sanırım.

Bahriye Hanım:

— Belki!...

Ferdi Bey:

— Bir iki söze müsaade eder misiniz?

Bahriye Hanım:

— Müsaade ne demek? Herkes özgürdür. Dilediğini söyleyebilir. Fakat yalnız aramızda açılan şeyin bir hak ve mantık düellosu olduğunu unutmayınız. Bahsi kaybeden silahını aşağı indirmelidir.

Ferdi Bey:

— Şüphesiz!...

Bahriye Hanım:

— Buyurunuz.

Ferdi Bey:

26 Küçük çocukları korkutmak için uydurulmuş, korkunç bir şekli olduğu düşünülen düşsel yaratık. (e.n.)

— Ben böyle bir yerde değil sizin gibi terbiyeli bir aileye mensup aydın, açık fikirli bir hanımın, şöyle böyle bir erkeğin bile içip de türkü çağırmasını hoş göremem.

Bahriye Hanım:

— Affedersiniz Beyefendi. Siz kendi fikrinizi yanılmaz bir ölçü sayarak keyfinize göre hüküm veriyorsunuz. Sizin hoşunuza gitmeyen bir şey bana ve bir başkasına çok hoş gelebilir.

Ferdi Bey:

— Hayır. Hoşa gitmekle yapılacak şeyin, affedersiniz, âdet ve adaba uygunluğu arasında bir uçurum vardır. Hoşa giden her şey her yerde yapılamaz. Ve her terbiyeli insan bu konuda benimle aynı fikirdedir.

Bahriye Hanım:

— Bunlar modaları çoktan savmış sözler. Bununla birlikte her iki taraf için bir yorgunluk olsa da tartışmadan kaçmayacağım. Siz terbiye kelimesinden ne anlıyorsunuz? Önce bana onu açıklayınız...

Ferdi Bey:

— Huzurunuzda bunu açıklamaya çekinirim. Çünkü bu kelimenin tanımını benden duymaya muhtaç olmadığınıza kesinlikle inanıyorum.

Bahriye Hanım:

— Terbiyeli insan, terbiyeli hayvan, terbiyeli maymun... Görüyorsunuz ki, kelimenin kendinde bir asalet yok. Bir insana, bir köpeğe, bir ayıya da uygulanabiliyor. Şimdi size sorarım, kendi ormanında, ininde kendi halkı, doğal huy ve âdetleriyle yaşayan bir ayı mı makbuldür, yoksa eğitimci bir çingenenin sopasından korkarak seyircilerin karşısında göbek atan hayvan mı?

Ferdi Bey:

— Hanımefendi, çok zekisiniz. Fakat ona bir istikamet verecek rehberlerden yoksunluğundan dolayı coşkunuz yolunu şaşırmış.

Bahriye Hanım:

— Böyle komplimanlarla²⁷ sözümü kesmeyiniz. Terbiye demek herhangi bir yaratıkta doğuştan var olmayan bir şeyi ona tehditle, dayakla, işkenceyle, zorla telkine uğraşmak demektir. Bunun için terbiye, medeniyet hilekârının yüzümüze sürmeye çabaladığı bir sahtekârlık yaldızıdır. Hepimiz görünüşte medeni fakat içimizden bir türlü değişmeyen yaratılışımızın esiri insanlarız. Bugüne kadar gelen filozoflar, felsefeler, türlü türlü terbiye metotlarıyla neyi başardılar? Ortadan kaç hırsız, kaç katil, kaç zina yapan eksildi? Çünkü eylemde samimiyet yok. Hükümetler görünüşte ne şekil alırlarsa alsınlar insanlara hâlâ efendisine gelir sağlamak için yetiştirilen zavallı bir ayı terbiyesi veriliyor. İşte onun için insanı da, hayvanı da kendi ilkel vahşiliğindeyken severim. Çünkü yaratılışlarına hile katılmayanlar ancak onlardır. İnsanın doğal hâli terbiyesizliğidir. Bizi ayıplarlar, bize gülerler. Bizi kanuna çarptırırlar. Ve hep böyle sonuna kadar bu tip korkularla terbiyeli görünüyoruz. Bu sosyal endişeleri kaldırınız. Hepimizin nasıl arsız, hayâsız, hırsız, vicdansız olduğumuz derhâl meydana çıkar. Falcı olmaya hacet yok. Kocamın gönlünü size açık bir kitap gibi okuyabilirim. O şimdi benden taze, benden güzel bir kadın almak ister. Fakat birtakım mecburiyetlerle bu arzusunu gizli tutmaya uğraşır. Ben de böylece onun bu saklı ihanetini aynı sinsi hisle ederim. Ferdi Bey, sen de karına karşı böylesin. Adalet de sana karşı aynı kalbi taşır. Ben de size bu hakikatleri bu kadar açık söylemezdim ama bira biraz başımı döndürdü. Terbiye hissimi zayıflattı. Cesaretlendim. Korkmayınız terbiyeli insanlar, biraz daha ileri varacağım. Şimdi diyelim ki, mesela şu

27 Birine söylenen gönül okşayıcı hoş söz. (e.n.)

karşıdaki efendinin cüzdanında beş bin lira var. Bende beş para yok. Tutuklanmamak şartıyla ben bu parayı aşırarak isterim. Bu hırsızlığımı hafifletmek için birçok mazeret de bulabilirim. Böyle şeylerde insan yalnız kardeşlerini aldatmaz. Kendi kendini de kandırabilir. Bir lokma ekmek için âlemin kıvrandığı böyle bir kıtlık zamanında o herif de bu önemli miktarda parayı toplumdan kim bilir nasıl çalmıştır? İşte terbiyeli insan budur efendim... Siz bu gerçekleri kabul etmezseniz benden daha ikiyüzlü olduğunuzu ispattan başka bir şey yapmış olmazsınız.

Ferdi Bey:

— Fakat Hemşire Hanım, biz buraya böyle garip meseleler çözmeye değil, eğlenceye geldik.

Adalet Hanım:

— Kardeşçğim, biz erkeklerle baş edemeyiz. Onların bize karşı binbir hakları, kuvvetleri, silahları vardır. Biriyle mağlup olurlarsa ötekini kullanırlar.

Bahriye Hanım:

— Bizimkiler takdir edilmedikten sonra ben onların hiçbir haklarını tanımıyorum. Bu zamana kadar erkek kadına karşı sopa kullanırdı. Biz bugün onların karşısına yalnız mantık ve adalet silahıyla çıkıyoruz. Kadın nazik vücuduyla gerine gerine bir tek kişinin keyfine göre yönetilme kabuğunu yırtıyor. Bugün erkeğin baskısı reddediliyor, kadının hakkı da teslim ediliyor. Yaşadığımız asır bizim lehimize kardeşim. Ama hani ya biralar gelmedi! Ben istedikçe siz garsona tersini mi işaret ediyorsunuz?

Şehri Bey, biraz süklüm püklüm:

— Bahriyeciğim, üzülüyorsun. Bırak şu sözleri, eğlenelim... Yaşadığımız asır sana bana zahmet vermeden bütün bu meseleleri hallediyor.

Bahriye Hanım:

— Bira içiyorum, engelliyorsunuz. Şarkı söylüyorum, engelliyorsunuz. Mantiğımı engelliyorsunuz. Baskınızla, beni boğacaksınız. Özgür olmak isteyen kadın, erkekten kaçmalıdır.

Şehri Rey:

— Elmasçığım, hafiften okudunuz, ses çıkarmadık. Ama böyle bir meyhanede bir sarhoş gibi haykırmak senin hanımlığına, bizim efendiliğimize yaraşır mı? Vahşiliği medeniyete üstün ve bütün sözlerimi sahte bir terbiyeden doğan ikiyüzlülükler sayabilirsin. Fakat bizim de şu toplum içinde bir yerimiz, bir seviyemiz var. Haysiyetimizi korumak zorundayız. Kadının özgür olmasını isterim ama bir çingene karısı gibi sokak ortasında türkü çağırıp göbek atacak kadar değil...

Bahriye Hanım:

— Şehri, benim sözlerime sen böyle uluorta karşı çıkmazdın. Bu cesareti Ferdi Bey'den aldın. Zamanı gelince bunun acısını çıkarırım. Yalnız şimdi mantığının mantığım karşısında ne kadar cılız kaldığını bir daha ispat etmek isterim. Ben bu birayı susmak için içmedim. Beni dinlemeye mecbursunuz.

Ferdi Bey:

— Zekânızın hayranıyız. Şimdiki hayata uygulanamasa-lar da sözlerinizi lezzetle dinliyoruz. Buyurunuz!

Bahriye Hanım yeni gelen biradan neşesini tazeledikten sonra:

— Karın doyurmak için sokakta makamla göbek atan çingene karısının bu pek tabii hareketini çirkin görüyor ve beni bundan sakındırmaya çalışıyorsunuz. Bu yaldızlı hapınızı ne birayla ne limonatayla ne şerbetle, hiçbir şeyle yutamam. Türk kızları musiki ve şan öğrenmeye Avrupa'ya gidiyorlar.

Az zaman sonra bu sanat o kadar ucuzlayacak ki, sokak ortalarında mandolinleri, gitarları boyunlarına asılı, kemanları koltuklarında gruplar göreceksiniz. Bunlar nafakalarını toplamak için her kahveye, gaziroya, meyhaneye girip çıkacaklar. Türk kıızı pek adi barlarda, önü sarhoş dolu pis sahnelerde göbek atacak, arada bir kulise girerek piçini emzirip yine çıkacak. Eğer bu hâl bu millet için büyük bir zillet, bir felaketse sen bugün niçin yalnız karını düşünüyorsun? Be adam, neslini düşün! Sensiz bensiz kalacak kızımızın yarın o sahneye ineceği ihtimalini niçin aklına getirmiyorsun? Beyefendiler, her şeye izin var fakat asrın o uğursuz eğitimine uymak şartıyla... Ninelerimiz, büyükannelerimiz hamama, şimdiki hanımların baloya gittikleri kıyafetten daha kapalı girerlerdi. Ben şimdi yarı vücuduma kadar soyunarak pudralara, lavantalara bulandıktan sonra üç dört yüz liraya çıkan püften bir elbise içinde, kocamın gözleri önünde başka bir erkeğin kolları arasına atılıp elektrik ışıklarının pırıltıları altında baygın bakışlarla fırıl fırıl dönersem, itiraz şöyle dursun, medeni ağızların takdirlerini kazanacak yüksek bir marifet göstermiş olurum. Burada şarkı söylemekle orada bir piyanonun önünde çırılçıplak haykırmamanın veya çapkınlığını giydiği frakın²⁸ medeniliğiyle örten arzulu bir delikanlının nefesleriyle tütsülenerek dans etmenin farkını size sorarım...

Bu nutkundan sonra Bahriye Hanım birkaç defa dilini çıkararak ekledi:

— İşte ben âlemi böyle eleştirir, böyle alaya alırım!

Bu esnada gaziroya bir Türk aile daha geldi. İki hanımla iki bey... Bahriye Hanım birdenbire öfkeli bir tavır alarak kocasına:

— Gördün mü?

28 Erkeklerin resmi törenlerde giydikleri siyah renkli, uzun etekli ve eteğinin arkası bele değin yırtmaçlı ceketle bir pantolondan oluşan takım giysi. (e.n.)

— Evet...

— Tanıdın ya?

— Şüphesiz...

— Meliha ve kocası... Küçük kız kardeşiyle eniştesi...

— Evet, ta kendileri.

— Fakat biz buradayken onların üzerimize gelişlerini ben
sırf rastlantıya veremeyeceğim.

— Ya neye bağlayacaksın?

— İşin içinde bir danışıklık, dönüşüklük olduğuna...

— Suizannına bu kadar yenilme Bahriye... Bu hâl, rast-
lantıların en sadesidir.

Karşiki aileden dört el bu tarafa selam verdi. Bu yandan
yalnız üç el karşılık gösterdi. Bahriye Hanım selama karşılık
vermediği gibi açık bir kırgınlıkla sarardı, somurttu, nemrut-
laştı. Asabi bir titremeyle sarsıla sarsıla kocasına:

— Sen niçin selamlarını aldın?

— Verilen bir selamı almamak...

— Evet almamalıydın... Almayacaktın...

— Bu kadar terbiyesiz olmama nasıl tahammül edecek-
tin?

— Bu gerekli, hem de çok gerekli! Terbiyesizliğine mem-
nunlukla tahammül ederdim. Fakat şimdi bu gereksiz terbi-
yene tahammül etmeyeceğim. Anlıyor musun beyefendi?

— Aman Bahriyeciğim kendine gel!

— Ben kendimdeyim. Bir yere gitmedim.

— Bağırma, çok rica ederim!

— Ben bu meyhaneye teşrifatla konuşmak için gelmedim.
Bağırırım. Canımın istediği perdeden konuşurum.

— Herkesin gözü bize dikildi. Yeni gelenler de şaşkın bakışlarla bizi dinliyorlar.

— Dinlesinler... Ben zaten onlar işitsin diye bağıryorum. O Meliha olacak karı, varmaya can atıp da varamadığı bir erkeğin arkasından neye dolaşiyor? Hava değişimi için İstanbul'un bu kadar güzel köyleri varken lodosun sahile yığıldığı süprüntülerle, döküntülerle bostan fışkılarının arasında cayır cayır yanan bu köye niçin geliyorlar? Hep senin için... Hep senin için... Bu çok açık, bu açık seçik bir şey! Kimi aldatacak? Beni mi, seni mi, yanındaki kocasını mı?

Ferdi Bey mahcup, telaşlı, ellerini ovuşturarak:

— Hanımefendi, şimdi güzel güzel eğlenirken...

Bahriye Hanım kısık bir kahkahayla:

— Durunuz bakalım. Daha içeceğim. Eğleneceğim... Eczacının gramofonunu getirtip şu gazinonun ortasında kocamla fokstrot²⁹ oynayacağım. Karşıdan o karı çatlasın, patlasın....

Ferdi, Şehri'nin kulağına:

— Karınız deminden tuhaf fakat âdeta filozofça fikirler saçıyordu. Şimdi sapıttı...

Şehri Bey aynı şekilde Ferdi'nin kulağına:

— Karım öyledir. Şimdi bir filozof gibi konuşurken beş dakika sonra yaptığını, dediğini bilmez bir çocuk kesilir. Aman avutmaya uğraşalım. Bir rezalet çıkmasın...

Bahriye Hanım birasını doldurarak:

— Fiskos³⁰ istemem. Sözüünüzü kimden gizliyorsunuz? İçimizde bir yabancı varsa söyleyiniz. Burası parlamento değil. Gizli müzakere olmaz!

29 Erkek ve kadın olarak iki kişinin birlikte oynadığı dört tempolu bir dans ve bu dansın müziği. (e.n.)

30 İki ya da daha çok kişi arasında geçen, başkalarının yanında ama onların duymayacağı biçimde, gizli ve alçak sesle konuşma. (e.n.)

Ferdi Bey:

— İyi bir meze seçmek için görüşüyoruz.

Bahriye Hanım:

— Ben mezenin iyisinde kötüsünde değilim. İçki bol olmalı... İşte o kadar.

Şehri Bey:

— Mideni bozmamak şartıyla istediğin kadar...

Bahriye Hanım:

— Ben şart şurt tanımam. Arzularımın tatmininde ölçüye, tartıya, kimsenin emrine tabi olamam. İçki yasağını çıkaranları vatana ihanet suçuyla suçlarım.

Önlerine biraları, mezeleri dizdirterek içkiye başlamış karşiki Meliha Hanım partisinden kahkahalar kopar.

Bahriye Hanım ufak bir yalpayla ayağa kalkarak:

— Meliha Hanımefendi, sözüm hoşunuza mı gitti?

Meliha Hanım:

— Pek!

Bahriye Hanım:

— Kocamın arkasından dolaştığına iyi etmiyorsun.

Meliha Hanım:

— Kim dolaşıyor kocanın arkasından?

Bahriye Hanım:

— Sürtük, sen... Fakat aldanıyorsun. Çünkü senin kocan benim daha çok hoşuma gitti. İstersen değiş tokuş edelim. Sen de benimkinden arzunu al...

Şehri Bey tutmak için karısının eteğinden çekerek:

— Bahriye, otur yerine... Ayıptır. Ne dediğini bilmiyorsun.

— Pekâlâ biliyorum. Sözlerimi beğenemedin galiba? Ne var, kıskanıyor musun? Yalan değil. Kalbimi söylüyorum. Onun kocası senden çok hoşuma gitti. Meliha senin için, sen Meliha için böyle gizli gizli sararıp solacağınıza iş açığa vurulsun... Karşiki beyefendi de aşüfte karısının ne mal olduğunu öğrensin de hesabını ona göre yürütsün. Bu rezalet ancak değişik tokuş usulüyle örtülebilir...

Karşıdan Meliha Hanım bira şişesinin dibini şiddetle trink trink mermere vurarak:

— Garson, bira getir... Karşiki edepsiz karıyla galiba bugün düello edeceğiz...

Bahriye Hanım:

— Edepsiz sensin, şıllık...

Meliha Hanım:

— Şuraya geldik, seni bir hanım sanarak selam verdik. Terbiyesiz, selamımı almadın.

Bahriye Hanım:

— Kaltak, sen selamı bana vermedin, kocama verdin.

Meliha Hanım:

— O, kocan değil, koçan... Bedbaht adam... Gözünün önünde karısının başka bir erkeği tercih ettiğini işitiyor da ses çıkaramıyor... Kılıbık herif...

Bahriye Hanım:

— Ya seninki? Karısının başka bir erkeğe sevdalı olduğunu biliyor, meyhane meyhane bu zamparanın arkasından dolaşıyor da ağız açamıyor... Boynuzlu geyik...

İki tarafın erkekleri karşı karşıya gittikçe parlayan hanımları susturmaya, yatıştırmaya uğraşırlar.

Meliha Hanım kendisinden yavaş olmasını rica eden kocasının göğsünden iterek düşmanına bağırır:

— Evet, işte öyle... Tıpkı dediğin gibi... Kocam başka bir erkeği sevdiğimi biliyor da ses çıkaramıyor. İki de bana tutkun... İkişinin de ruhlarına hâkimim. Ne yapacaksın bakayım?

Bahriye Hanım fırtınada tüten bir duman gibi eğrile büğ-rüle yerinden fırlayarak:

— Parasız fahişe...

— Kunturatlı³¹ orospu...

Bahriye Hanım bira şişesinin başından kavrayınca dişle-rini sıkarak sinirlerinin büsbütün kabarmasıyla Meliha'nın başına fırlatır. Fakat mermi hedeften sapınakla karşıki camı şangır şungur yere indirir. Düşman tarafından aynı gülleyle karşılık gelir.

Hanımlar zaten pek fena nişancıyken içkiyle de iradele-rini kaybetmiş oldukları için Allah korur, kafa göz yarılmaz ama gazinoda da sağlam cam az kalır.

Erkekler, saldırganların bileklerinden yakalayarak onları bütün şiddetleriyle kızgınlıklarının coşkunluğuna kapılmak-tan alıkoymaya uğraşırlarken, patlayan camlardan saçılan saçıntılarla kör olmak tehlikesinde kalan ihtiyar sarhoş dem-lendiği köşeden feryada başlar:

— Bu parasız gösteri önceleri hoşuma gittiydi. Çünkü şimdiye kadar böylesine tuhaf ve doğallığı seyretmemiştim. Zavallı bizim Darülkadaifçilerimiz,³² ne kadar samimilikten uzak ve sahtesiniz bir bilseniz... Hâlâ Luiz'in adını Leyla koyarak Türk sanat tarlasına yabancı tohumu dikmek illetin-den kurtulamadınız. Adaptasyon... Anladık. Fakat Frenk'in³³ nesini önce kendinize, sonra bize başarıyla uydurabildiniz mi? Söyleyiniz... Pipolarını dudaklarının köşesine sıkıştırıp

31 Kontratlı. (e.n.)

32 Kadayıf evi. Böyle bir yer olmamakla beraber Darülbeydi'ye yani şehir tiyat-rolarına bir telmih, bir alay vardır. (e.n.)

33 Osmanlıların Avrupalılara, özellikle de Fransızlara verdiği genel ad. (e.n.)

eller cepte, acayip salınıyla kafa tutarak sokaklarda artist caskası satan editörlerimiz, koyu koyu makyajla Avrupa'nın en ünlü sanatçılarına yetişebilecekleri kuruntusuna düşen falso mimikli, çatlak sesli, cırlak aktrislerimiz, Garudy'nin, Guity'nin, Aufrancy'nin oynadıklarını burada tekrar etmekle ne kadar cansız, cazibesiz, sönük birer taklitçi kaldığınızı ve sonuna kadar da böyle kalacağınızı anlayabildiğiniz gün bize asırlardan beri açılmayan sanat kapısının anahtar deliğinden ötesini biraz görmüş olursunuz...

Siz, kendi memleketimizin güneşi altında gelişmiş his, âdet, ahlak, anane çiçeklerimizden toplanmış esaslar üzerine kendi milli temsil kabiliyetinize göre yazılmış yerli eserleri oynamakla burada bir gösteri sanatı yaratabilirsiniz. Yoksa Frenk'in kendisi için yazdığı bir oyunun kafasını yarıp, gözünü çıkararak Türkçeye uydurmaya uğraşmakla değil. Fransız artistleri yüzlerini boyamakla sahnede ne kadar Arap olabiliyorlarsa, siz de ruhları bize daima yabancı kalarak döndürölmüş piyeslerde işte o kadar başarılı olabilirsiniz.

Frenk derisine bürünerek sinirleri hep o ruhla depreşen Doğu'nun tiyatro yaratıcıları sanat aramak için Kuzey'in buzlu bölgelerine kadar yorulup titremenin ne gereği var? Burada, Etyemez'de, Aksaray'da, Fatih'te, Çapa'da bir dolaşınız. Hal-ka benzemeyen tuvaletinizi, kostümünüzü çalımla göstermek için değil, görmek için gezintiler yapınız. Yerli hayatın sızdığı kovuklara kadar alçakgönüllölük edip eğiliniz. Oralarda hayat yoktur mu diyeceksiniz? Oralarda hayat yoksa efendiler, tiyatronuzu, gişenizi kapayınız. Çünkü kimi kime oynayacaksınız? Çünkü artık Türk, Şişli'nin, Büyükada'nın kendine hiç benzemeyen kozmopolit ailelerini sahnede seyretmekten usandı. Bu sanat aynasında kendisini görmek istiyor...

Frenk'in en güzel eserlerine tuluat³⁴ karıştırılarak maskaralık seyrine alışmış halkımızı bu zevkinde büsbütün hasrette

34 Yazarı olmayan, genelde bir iskelet senaryo üzerinde oynanan, doğaçlama tiyatral gösteri. (e.n.)

bırakmamak için, Karagöz tekerlemelerini andıran şaklabanlıklarla adapte edilmiş piyeslerinize seyircilerden alkış gördükçe hiç gururlanmayınız. Çünkü bugün sizden boşalan halkın, hiç olmazsa yarısı, yarın aynı değerlendirmeye tanınmış komedyenlerin önünde avuç patlatacağını düşününüz...

Buradan Ankara'ya, daha ötelere gidiniz. Seviye inip cehalet yoğunlaştıkça, kadın erkek boyalı ve sakalı tıraşlı suratlarınızın tuhaflığına bayıla bayıla güleceklerin sayıları çoğalır. Bilmez misiniz, çocuk tabiatlı bu saf seyirciler, kırmızı mintanlı,³⁵ sivri külahlı maymunun sanatkârlığına ne kadar takdirlerle gülerler. Batıdan doğuya içini dışına çevirerek yerileştirmeye uğraştığınız piyesler kaskatı gâvur oğlu gâvur kalıyor. Arada sizin kalemleriniz din değiştiriyor, günden güne kendi toplumunuzun özelliklerinden, karakterinden ayrılarak Türk'ten büsbütün başka, Frenk'ten çok adı bir şey oluyorsunuz...

Zamanın esen kuvvetli akımlarına uyarak adı sellerin sürüp götürdüğü taşlar gibi toplanan Edebi Heyet³⁶ üyeleri hiç de edebi olmayan yönetim kurulu dört işlemde toplama ve bölmeye uğraşılıyor. Ve sonra habire, medet, yâr bana bir eğlence... Tiyatroya karşı kalbinde zerre muhabbet ve kalpağının altında onu takdire kâfi zekâ ve kültür taşır bir belediye başkanının gökten inmesi duasına çıkılmak gerekiyor.

Her yokluktan çok, ilim ve edebiyat vadisi çoraklaşan bu zavallı kavruk memlekete Tanrı'nın göklerinden mevsim mevsim, milyonlarca çekirge düşer de, zamanın gereğine değil gerçek ihtiyaçlarına hizmet eden, beyinleri dengeli ve güçlerini söylevlerinden çok, yaptığı işlerle ispat eden büyük memurlar inmez. Şüphesiz bu da kendi kusur ve günahlarımızdan.

35 Yakasız, uzun kollu erkek gömleği. (e.n.)

36 Oynanacak oyunları seçen kurulun genel adı. (e.n.)

Sarhoş ihtiyar bira, rakı, konyak her ne bulursa çekildiği köşede atıştırarak yalnız Darülkadâyife... Estağfurullah Darülbedayi'ye,³⁷ şehir tiyatrosuna değil, İstanbul'un en yüksek fikir ve sanat kurullarına baldırı çıplakları imrendirecek bir dil açıklığıyla kantarlıyı atarken, öte yandan Bahriye ve Meliha Hanım savaşı, şişe mermiler verişmesine kadar şiddetle nîp de bu şarapnellerin serpintileri sarhoşun başından aşağı yağmaya başlayınca, bu hanım kavgası meyhane kavgası hâlini aldı. Gürültü büyüdü. Herkes kafasını, gözünü korumak derdine düştü.

Bu eğlence nihayet polisin işe karışması sonucunu verdi. Zaten açıktan fırtınayı bekleyen gözcü gibi gürültünün seyri-ni takip eden zabıta memuru içeri girdi. Şişe, bardak, kadeh gibi havada dönen camdan mermilerin arasından ilerledi.

Şimdiki davalarda adaletin çabuk ortaya çıkışına pek güveni olmayan Apostol, bu kadar zararı nereden çıkaracağı endişesiyle kırık camlara, kızgın hanımlara, arada bir polisin suratına ümitsiz, üzgün, şaşkın ve yalvaran bakışlarla bakarak ortada dolaşıyordu.

Zabıta memuru, hanımların, beylerin kimliklerini sorup araştırdıktan sonra görevine başladı.

Bahriye Hanım elinde boş bir bira şişesi ve yalpası fazla bir davranışla, kelimelerin yarısını çiğneyerek söze atıldı:

— Polis Efendi, Polis Efendi, vazifeni bilmiyorsun!

Polis:

— Hanım, sus!... Ben vazifemi bilirim.

Bahriye Hanım:

— Bilmiyorsun. Kadın evde, sokakta, tramvayda, vapur-da, trende, her yerde serbesttir.

İhtiyar sarhoş köşesinden:

37 İstanbul Şehir Tiyatroları'nın o zamanki adı. (e.n.)

— Vay anasına be! Kadının serbest olmadığı yer neresi kaldı? Önceleri kadın hiçbir yerde serbest değildi. Şimdi her kayıttan birdenbire boşandı. Kadının silkip attığı kösteklerin bir kısmı şimdi erkeklere takılacaktır. Çünkü aile vazifelerinin birtakımı açıkta kalmaz. Bunu erkek tanımaz, kadın tanımazsa sonra hâlimiz ne olacak? Ya isyan eden tarafa haddini bildirmeli ya da yükün altına girmeli. Kanun her memleketten taşan kan selleriyle ıslandı. Nemden hoşlanmayan tırtıllar gibi büzüldü. Gücü gücü yetene devrini yaşıyoruz. Kuvvet kimde ise hâkim odur. Eski toplu kuvvetler, derebeylikler biçiminde parçalandı. Dünyanın yuvarlandığı uçurum her zamandan çok bugün dehşet vericidir. Kanunu, dini, ahlakı, gelenek ve görenekleri yardıma çağırınlar zayıflardır. Hâkimlere cübbe, silindir başlık giydirmek maksada kâfi değildir. Hak yumruğundur. Bu hakikati Turşucu Cemal Efendi³⁸ çok kalabalık bir halk önünde ispat etti. Hey gözünü sevdiğimin kahramanı, Beyazıt Merkezi'ni turşuya çevirdin. Bir yumruğun on gazete sütunundan, seksen parlak nutuktan daha etkili olduğunu gösterdin. Zaman, atletizm asrıdır. Okullardan bütün dersleri kaldırmalı, programa yalnız bu marifeti koymalı. Yumruğunu tükürükle, hemen yapıştır. Korkma, dünya senindir. En çok göz patlatan, kafa kıranındır... Turşucu Pehlivan. Olimpiyata giden gençlerden çok Türklerin yüzlerini ağarttın. “Cumhuriyet devrinde dayak olur mu?” dedin. Bu sözün İstanbul'un sinirli ufuklarında binbir yankı yaptı. Herkes ümitle kulaklarını bu yankılara çevirdi. Mebuslar meclisi, baro, mahkeme, konferans salonlarında bundan sonra geçerli olan yumruktur. Emin ol yiğidim, ilk seçimlerde İstanbul'un bütün çakırkeyifleri seni milletvekili çıkaracaklardır. Abdülhamit devrinde geleydin silahşor başı olurdun. Cumhuriyet de değerini ölçemeyecek kadar kıymet bilmez değildir. Herhangi bir polis merkezine yirmi tane lapacı adamlar doldurmaktansa Zaloğlu Rüstem³⁹

38 İstanbul'un ünlü kabadayılarından. (e.n.)

39 Ünlü İran destanı *Şahname*'de geçen ve gücüyle ünlenen bir efsane kişilik. (e.n.)

gibi tek başına seni kapının önüne dikmek kâfidir. Asayişe kuvvet, kalplere güven gelir... Fakat her şey bir yana, kadının kızgınlığı beyninin kıyaslamayla olan hafifliği münasebetiyle, erkeklerinkinden çok yaman oluyor. Bu lâtif cinsi niçin savaş cephelerine göndermemeli? Gerçi pek iyi nişancı değiller ama bütün erkek işlerinde Tanrı vergisi iddiasında bulunmuyorlar mı? Savaş sanatını niçin öğrenmesinler? Kadının ninelerimiz toplu iğne çıkarırlardı. Şimdikiler içki şişesi fırlatıyorlar, işte dev adımıyla ilerleme diye buna derler!

Sarhoşun bu saçma sapan sözlerini dinleyen yoktu. Bütün kulaklar polisle Bahriye Hanım arasında açılan konuşmaya verilmişti.

Bahriye Hanım:

— Anlıyor musun Polis Efendi, kadın erkeğin arkadaşıdır. Tasmalı koyunu değil. Bütün hareketlerinde onun kadar ve hatta daha fazla serbesttir.

Polis:

— Hanım, sarhoş olmak yasaktır. Şişeyle cam kırmak, kafa yarmakta ise kimse serbest değildir. Ne erkek ne kadın.

Bahriye Hanım:

— Biliyorum, biliyorum... Nizamnameyi bana okuma. Uygulamak için o satırlarda sağlam bir kulp bulmak da kimenin harcı değildir...

Polis:

— Ben olayı rapor etmek zorundayım.

Şehri Bey:

— Ortada bir davacı yokken niçin rapora kalkışıyorsunuz?

Meyhaneci Apostol telaşla:

— Davacı ben... Camları kırılmış. Siseler, kadehler beraber... Ben bu paralara kimden alazayım? Bu nizamname içer-

de koymalı ki, erkek ne kadar istiyor içsin. Fakat kari içmek yasaktır. Ne vakit içki üzerinde nizam yapılarak çağırılmalı mencliste beş on meyhaneci... Bu iş üzerinde onlar biliyorlar efendilerden çok ziyade.

Polis:

— Sus, fazla söz karıştırma. Zararını söyle, işte o kadar...

Meyhaneci ağlar gibi bir ses ve suratla kırılan camları göstererek:

— Dekâ, ke ikosi, triyanda, ke ikosi, peninda...⁴⁰

Polis:

— Rumca dille dava yasaktır. Türkçe söyle.

Meyhaneci:

— Ne vakit çabuk çabuk hesaplatazayım, Rumca söyleyeyim.

Polis:

— Yalnız senin söylemenle olmaz. Namuslu bir muhammin⁴¹ bulup ziyanını yaklaşık olarak ona hesaplatacağız.

Meyhaneci:

— Bu namuslu “muhanım” nerde bulazayız? Bu adam namusu ne kadar büyük olursa o kadar çok para isteyecek.

Polis:

— Olayı çıkaran, olayın çıkmasına sebep olan hangi taraftır? İlk şişeyi kim attı?

Meliha Hanım Bahriye’yi göstererek:

— İşte bu karıdır.

Bahriye Hanım elindeki şişeyle bir dalga gibi ine çıka düşmanını nişanlamaya uğraşarak:

40 “On, yirmi, otuz, kırk, elli...” (e.n.)

41 Bilirkişi. (e.n.)

— Olaya sebep olan, ayartmak için gece gündüz kocamın arkasından gezen şu karşıki kaltaktır.

Meliha Hanım:

— Kocasının yanında kocama aşkını ilan eden apaş⁴² karı!

Polisin gözü önünde iskemle, tabak, çatal, kaşık, şişe, bardak çeşitli cinsten mermiler karşıdan karşıya yağmaya başlar. Hanımların ellerini, ağızlarını tutmak zorunda kalana kadar iş alevlenir. Her iki düşman boğuk ve sarhoşça seslerle, “Kadın serbesttir,” davasını haykırmaktalarken soruşturmayı yapan polis, “Şehri Bey karısı Bahriye ve Nebil Bey karısı Meliha Hanımlar, Apostol’un meyhanesinde sarhoş olarak aralarında meydana gelen bir kıskançlık yüzünden birbirine sövüp saymaya ve dövmeye kalkışıp ve içki şişeleriyle meyhanenin camlarını kırmalarıyla...” vb. yolunda ünlü zabıta diliyle raporunu yazmaya başlar.

Koltukta meyhaneden dışarı götürülürken Bahriye Hanım rakibine ve polise birkaç defa dilini çıkardıktan sonra:

— Şimdi eve gidip önce birkaç kadeh rakı, sonra koca karıya güzel bir sopa çekeceğim. Kahrolsun kaynanalar... Yaşasın içki içmek...

Heybeliada,
18 Haziran 1340 (1924)

42 Serseri. (e.n.)

BÜYÜK GÜNAH

Hekim hastanın yanından henüz çıkmıştı. Ebrukeman Kalfa, muayene için doktora açmış olduğu göğsünü kapamaya uğraşırken elinde kocaman bir kara şişeyle içeriye genç hizmetçi Şadan girdi. Hastayı şefkatli bir bakışla süzerek sordu:

— Nasılsın Kalfam?

— Hep öyle kızım.

— Hekim ne dedi?

— Arkamı, önümü dinledi. Dilime, gözlerimin içine baktı. Karnımı minicik minicik minicikladı. Birçok şey sordu. Yarısına cevap verdim, yarısına veremedim.

— Niçin veremedin?

— Utandım kızım. Utandım. Utancımdan yerlere geçtim. Nerem hasta ben de pek iyi bilmiyorum. Dermanım yok. Dizlerim kesiliyor.

— İyi olursun Kalfacığım. Yakında bir şeyciğin kalmaz.

— İnşallah ama artık ihtiyarladım. Bundan sonra eskisi gibi canlanacağımı hiç ummuyorum.

— Öyle söyleme. Tanrı'dan ümit kesilmez.

— Tanrımdan medet... O elindeki şişe nedir kızım?

— Sana getirdim.

— Ben ne yapacağım onu?

Şadan ince bir gülümsemeyle hastanın kulağına eğilerek:

— İçine işeyeceksin.

Kalfa isyan edercesine başını kaldırıp kızın yüzüne bakarak:

— O nasıl söz öyle Şadan?

— Bana ne dememi tembih ettilerse sana onu söylüyorum. Mutlaka bu şişenin içine işeyeceksin.

— Vallahi şimdi bu hasta halimle kalkar, ağzına tokadı vururum.

— Tek sen iyi ol da ağzıma tokadı vur, zararı yok. Ama mutlaka bu şişeye edeceksin. Mutlaka, mutlaka... Anlıyor musun Kalfam?

— Kim halt etmiş onu?

— Paşa efendimizin, Hanımefendimizin, bütün doktorların emirleri böyle...

Soluk rengi kızara bozara hastayı bir düşüncedir aldı. Şadan, Kalfa'nın ağzından çıkacak sözleri bekleyerek bir süre sustu. Sonra:

— Kalfam, hepsi neyse ne ama bilirsin ki, Paşa Efendimizin emirlerine karşı gelinmez.

Şadan, hastanın susuşunu, inadında biraz yumuşadığına yorarak:

— Kara şişeye işeyeceksin ama Kalfacığım, işemenin de yolu yordamı.

— Destur Tanrım, neler duyuyorum? Şişeye işemenin yolu yordamı olur mu?

— Aldığım emirleri söyleyeceğim. Çiş etmenin yolu yordamı olur mu, olmaz mı, o zaman anlarsın.

— Yarın sabah kalkınca ilk çişini ayakyoluna edeceksin.

— Zaten çiş başka nereye edilir ki?

— Dinle Kalfam... İlkten sonraki apteslerini bu kara şişeye dolduracaksın. Yarın sabahki ilk çişini de bunların üzerine ekleyeceksin.

Kalfa büyük bir hayretle:

— Ey sonra?

— Sonrası, bu dolu şişeyi bana vereceksin.

— Verdikten sonra?

— Ebrukeman Kalfa'nın yirmi dört saatlik idrarıdır diye üzerine bir etiket yapıştırıp laboratuvara gönderecekler. Yani senin anlayacağın kimyahaneye...

— Kimyahaneye mi?

— Evet, kimyahaneye!

— Kimyahanede çişimi ne yapacaklar?

— Kaynatacaklar... Soğutacaklar. İçinde kaç türlü kimyasal madde varsa birer birer ayıracaklar. Rengine bakacaklar. Kokusuna bakacaklar.

— Tadına da bakacaklar mı yavrum?

— Galiba... Şekerli mi? Tuzlu mu? Ekşi mi, buruk mu, haber verecekler.

Paşa'nın, Hanımefendi'nin bin türlü ısrarlarıyla Ebrukeman Kalfa, kara şişeyi doldurmaya kandırılır, idrar tahlile gönderilir.

Konakta Ebrukeman'dan yaşça biraz küçük bir ihtiyar hizmetçi daha vardır: Feryal Kalfa. Hatırını sormak, geçmiş olsun demek için hasta kapı yoldaşının odasına girer.

İki emekli Çerkez sarmaş dolaş oldular. Öpüştüler, koklaştılar. İkisi de altmışını geçkin oldukları halde eski bir alışkanlıkla hâlâ birbirlerine, “Civanım, yavrum, kuzum” gibi okşayıcı hitaplarda bulunurlar.

Feryal:

— Nasılsın gülüm?

Ebrukeman dudaklarında hüznü bir gülümsemeyle:

— İyi diyeyim de iyi olayım bari...

— İyisin, iyi!... Rengin, bakışların düzelmiş.

— Tanrı'dan inayet...

— Doktor ne dedi?

— Söylemesi ayıp. . .

— Hastalıkta ayıp olur mu? Söyle, söyle...

— Beni bir kara şişeye işettiler. İdrarımı muayeneye götürdüler.

Feryal Kalfa vurulmuş bir kuş gibi çırpınarak:

— Ah başımıza gelenler...

— Ne var? Ne oldu?

— Daha ne olacak?

— Bu yaştan sonra idrarımı o kadar erkeğe göstermek, koklatmak, rezalet değil mi?

— Gerçekten çok ayıp bir şey ama ben ondan daha da fenasını duydum.

— Nedir?

— Şimdi yeni bir alet icat etmişler. Aynalı bakıcı gibi onunla insanın idrarına bakıp gelmiş geçmiş kırk yıllık, elli yıllık ne kadar gizli günahları varsa meydana çıkarıyorlarmış.

— Ebrukeman Kalfa damarları fırlamış porsuk, kemikleşmiş ellerinin yumrukları arasında kafasını eze eze:

— Sus, bittim. Rezil oldum. Bu yaştan sonra âlemin yüzüne nasıl bakacağım?

İhtiyar hastanın benzi solar. Dudakları titrer. Gözlerinin karaları kayar.

Feryal Kalfa telaşla:

— A Ebrukeman, kendine gel. N’oluyorsun ayol? İnsana her şeyden önce can gerek. Söyle bana, korkudan, utançtan böylesine sararıp solacak senin ne günahın var?

— ...

— Niçin söylemiyorsun?

— Söylemem. Söyleyemem.

— Söyle bir çaresine bakalım. Tanrı’nın bağışlamayacağı hiçbir günah yoktur.

Ebrukeman, ağıt okuyan muharremciler⁴³ gibi iki yanına sallana sallana, gözyaşlarını elindeki mendile içire içire:

— Şimdi söyleyemem. Vakti, saati gelirse belki ona söyleyirim. Söylerim de belki günahımdan biraz hafifleyerek ölürüm.

— Ona mı söylersin?

— Ah, evet... Sorma Feryal, sorma... Beni vakitsiz öldüreceksin.

Ebrukeman Kalfa, Nebi Paşa’nın konağına beş altı yaşlarında bir çocukçağızken satılmıştı. Şimdiki konak sahibi, aile babası Numan Paşa’nın oğlu ve yetmişini aşkın bir ihtiyardır. Paşa’nın üçüncü karısı Bahtaver Hanımefendi de ellisine yakındır.

Ebrukeman Kalfa çoktan azat edilmiş, çeyizlenmiş çimenlenmişse de çiraklıkla bir kocaya varmayı istemeyerek hayatını o ailenin hizmetine adamakla daha mutlu olacağını gözyaşlarıyla anlatmış ve ömür boyu konakta kalmış, Numan Paşa’nın çocuklarını, torunlarını kucağında büyütüp hepsine

43 Muharrem ayında ağıt okuyan kimseler. (c.n.)

dadılık etmiştir. Bunun için bu aileye çok emeği geçmiş ihtiyarın konaktaki ve konak halkı arasındaki yeri çok sağlamdır. Dadiya çok saygı gösterilir, değer verilir.

Ebrukeman'ın idrar tahlilinden doğan kuruntu ve endişeleri, kapıldığı derin üzüntü Paşa ile Hanımefendi'nin kulaklarına gidince Çerkez'in bunaldığına epeyce gülerler.

Hanımefendi bundan bir eğlence çıkarmak arzusuna düşerek:

— Paşam, hadi hastanın yanına gidelim. Biraz alay edelim!

— Hanım, bırak Allah aşkına, beyni sulanmış bir zavallının nesiyle alay edeceksin?

— Ebrukeman melek gibi bir kadındır. Kendisini bu kadar üzüntü ve pişmanlığa düşürecek onun geçmişte işlenmiş ne günahı olabilir?

— Hiç... Bunaklık dedim ya...

Ama Paşa, karısının ısrarlarına karşı gelemmez. Hastayı ziyaret etmek zorunda kalır.

Onlar odaya girince Ebrukeman döşeği içinde doğrularak hemen iki avucuyla birdenbire çok sararan yüzünü örter.

Hanımefendi şaka ederek:

— Ebrukeman, idrarına baktırdık. Gençliğinde yaptığın bütün aşüfteliklerin, günahların meydana çıktı. Şimdi utanıp da bizden yüzünü örtüyorsun. Artık saklama, söyle... Biz zaten hepsini biliyoruz.

İhtiyar hizmetçinin soluk dudaklarından şu titrek ve inilti sözler dökülür:

— Söyleyeceğim efendim. Beni önce Tanrı affetsin. Sonra da Bahtaver Hanımefendi, siz affediniz. Siz de affediniz ki, rahat öleyim.

Kalfa'nın bu kadar yalvarırcasına af dilemesinden bir şey anlamayan Hanımefendi yine şakasını sürdürerek:

— Ebrukeman, söyle, söyle. Çekinme. Ben de seni affedeceğim.

— Peki efendim, söyleyeceğim... Ben on dört yaşındaydım. (Zayıf parmağıyla Paşa'yı göstererek) O da yirmisinde vardı. "Ebrukeman, sana yanıyorum!" diye her gün karşıma çıkardı. Ben kaçırdım. O güçlü kuvvetli bir delikanlıydı. Ben çelimsiz bir kızdım. Konağın تنها bir günüydü. Beni mabeyn⁴⁴ aralığına sıkıştırdı. Olmaz dedim. Bağırdım. Çağırdım. Feryadıma koşan olmadı. Başa çıkamadım. Oh, nihayet dudaklarımı yakan kaynar bir nefesin ateşiyle...

Kalfa son sözünü tamamlayamayarak kendinden geçti. Ama sözü burada kesip kendinden geçmesiyle söyleyeceği şeyleri çok daha kuvvetli bir biçimde anlatmış oldu.

Paşa da Kalfa'nın sözlerini yalanlayacak cesaret görülmedi. Elli üç yıl önce, yirmi yaşındayken kollarının arasında ruhunu ruhuna karıştırırcasına bir ateşle sıkarak cinsel isteğine boyun eğdirdiği, tutkusuna kurban ettiği on dört yaşındaki körpecik bakirenin şimdi döşekteki hastalıklı hâline baktı. Her şeyden önce amansız, zalim zamanın yıkıcılığına lanet etti. Karısından utanarak başını önüne eğdi.

Hanımefendi, kocasının ve hastanın yarım asır önce işledikleri günahın şevk ve lezzetiyle hâlâ titreyen utançlı yüzlerine göz gezdirdi. Yüreklerinin soğumuş kanlarına, o hatırayla mevsime aykırı düşen sakın ve güneşli ılık bir kış gününün sıcaklığı geldiğini hissetti, iki elini dua edercesine gökyüzüne kaldırdı:

— Tanrım, bu zavallıların gençlikteki elli yıllık günahlarını bu yarı sakat ihtiyarlıklarında niçin yüzlerine vurdun? Şimdi bu çektikleri pişmanlık mıdır, yoksa bu eski aşka karşı duydukları özlem mi? Ben bunu anlayamadım...

⁴⁴ Haremle selamlık arasındaki geçit. (e.n.)

NERGİS HANIM İLE FEHMİ BEY

Doktar Saffet Bey'in hatıra defterinden:

Aksaray'da bir eczanede yeni nöbete başladım. Ama ben-
den önceki doktor çevre halkının çok fazla sevgi ve güvenini
kazanmış. Onun nöbetinde şimdi beni görünce âdeta yüzler
ekşiyor, ağızdan kulağa aleyhinde fısıltılar dolaşıyordu.
Hele bazı kocakarılar hoşnutsuzlukla dudaklarını bükerek:

“Ah o eski doktorumuz nereye gitti? O bizim yaradılışımı-
zı iyi öğrenmişti. Hem pek anlayışlıydı pek... Bazen bize ev
ilaçları salık verirdi. Havacıva, havlıcan, karahalile, öldürka-
hır, şeftali çekirdeği falan...⁴⁵ Aktardan al, kaynat içiver. Sür,
sürüştür... Ohh, tamam. Bir şeyciğin kalmaz. Hem sonra ho-
caya nefes ettirmeye⁴⁶ gidene, tütsüye kızmazdı. A öyle ya...
İçimizden gelen hastalık var. İyi saatte olsunlar, onlardan
bulaşan hastalık var, dertler var. Hekim de gerek hoca da...
Tanrım muhtaç etmesin. Ayakteri,⁴⁷ ne versen ses çıkarmazdı.
A neme lazım, doğrusu gözü tok adamdı. Muayeneye ayağına
geldiğimiz zaman iki çeyrek verdiğimiz de oldu, hiç verme-
diğimiz de... Aldırmazdı. Hem öyle göğüslerini dinleyeceğim
diye sıkı sıkıya kulağını yapıştırıp da içini çekerek, gözlerini
süze süze genç kadınların kalpleri üzerinde kendinden geç-
mezdi. Kaç defa her bir yanımı ona açtım, yoklattım. Kötü
gözle bakmazdı. Hekimdir bu... Gerekince elbette her yanı-
mızı görecekti. Şeriat da öyle buyurmuş. Otuz yıldır kocamdan
sakındığım yerlerimi hep o gördü. Yalan mı söyleyeceğim?

45 Halk içinde kocakarı ilaçları diye tabir edilen doğal ürünlerden bazıları. (e.n.)

46 Kendini üfletmeye. (e.n.)

47 Bir iş yapmak üzere bir yere gönderilen kimseye verilen ücret. (e.n.)

Hekimlerin de kabahatleri yok. Ben çok şey görmüş kadınıam. Bilirim. Şimdiki tazeler süslenip süslenip kokulara bulanarak doktora öyle gidiyorlar. Erkeklere kabahat bulmuyorum ayol... Nefistir bu... Dayanılır mı? Hekim, şuranı göreyim dese, onlar her taraflarını birden açıyorlar. Ahır zaman... Edep kalmadı... Nerede o eski erkekler, karılar? Yirmi yıl öncesi Hacı İsmail'in karısı dört gün dört gece iskemlede menzil⁴⁸ üzerinde kaldı. Ebe kadınlar uğraştılar, uğraştılar, sonunda biz doğurtamayız deyip zavallıdan el çektiler. Erkek lavta⁴⁹ getirmek gerekti. Kocasına söylediler. Herif her bir gözünü nah böyle lokma gibi açarak bağırdı: "Karımın orasını burasını namahrem erkeklere karıştırmaktansa bırakınız bağıra bağıra ölsün!" dedi... Gördünüz mü Hacı'yı? Gördünüz mü namuslu kocayı? Zavallı Ayşe feryatlar içinde öldü. Lohusa şehidi diye tabutunu alı pullu şeylere sardılar. Yirmi yedi yaşında toprağa düştü. Altı ay geçmeden Hacı bir daha evlendi. Bu defaki Hayriye kolay kolay doğurdu. Dört beş yılın içinde Bahariye çömlekçisi gibi renk renk, boy boy çocukları bir sıraya dizdi. Ne diyordum? Bizim eski doktor Nasrullah Efendi sancımı iki tertiple kesti. Hiç uğramamış gibi sapasağlam oldum. Kız kardeşimin ishalini durdurdu. Huriye'nin âdetini söktürdü. Bir defa insanın nabzını tutunca her derdini anlardı. Nasrullah Efendi nereye gittiye Allah işini rast getirsin, kolaylaştırsın... Tuttuğunu altın eylesin. Ne tatlı ilaçlar verdi. Bir kerecik acı şey verdiğini bilmem... İşte ben öylesine hekim derim. İnsan dediğin senin bir kapalı kutu... İçini görmeden neresinde ne fenalık olduğunu nasıl bileceksin?

İşte size müşterilerimden bir örnek... Buna yakın çenesi düşük, sinirli, çetin ihtiyar erkekler de var, türlü fantezi hastalıklara uğramış gençler de...

Mahalle doktoru biraz hoca, kurşuncu, falcı, yerine göre uysal, şarlatan, aldatıcı, çok lakırdıcı ve tahammüllü olma-

48 Üzerine oturularak doğum yapılan iskemle. (e.n.)

49 Doğuramayan kadının çocuğunu ana rahminden forsepsle alan hekim. (e.n.)

lı... Her nabza göre verilecek şerbeti bilmeli... Yalnız fenden, tıptan, doğruluktan, ciddilikten yardım beklerseniz yaya kalırsınız. Şöyle uyduruk bir belgeyle çıkmış bir tımarcı size, birinci derecede diploma almış bir hekime üstün gelir.

Mahallede ünlü, tutulan, itibarlı bir doktor olmak için yerine geldiğim Nasrullah Efendi'nin eserine, yoluna bağlı kalmam, onun tutumuna uymam gerekti. Bunun için kocakarının abuk sabuk söylenmelerini saçmalık olarak değerlendirmedim. Her cümlesinden bir hikmet dersi çıkarmaya uğraştım.

Koca karıları bazı kendi ilaçlarıyla tedavi etmek, ağrıları sızıları birer sakinleştiriciyle şıppadak kesmek, reçetelerde çokça şurup kullanmak, vizite ücretinde aza çoğa bakmamak, hocaya, muskaya, tütsüye karşı çıkmamak, bazı hastalıklarda iyi saatte olsunların birer rolü bulunduğunu kabul etmek... İşte ben bu yolu tuttum.

Geçici bir zaman için birkaç kocakarının ağrılarını kestim. Ünüm, ustalığım beş altı mahalleye yayıldı. Çünkü onlardan birinin güvenini kazanmak, sekiz gazeteye ilan vermekten çok daha etkiliydi. Çünkü bu büyük hanımlar, sizin bir ikinci Lokman olduğunuz hakkında bütün dünyayı antlar, yeminler, gülünç tanıklıklar, delillerle inandırmaya uğraşmayı kendilerine iş güç edinirler. Ancak uğradığım münasebetsiz, tuhaf davranışlara alışıncaya kadar da epey bir güçlük çektim.

Bir gün eczaneye mor yeldirmeli, orta yaşlı bir kadın geldi. Doktor Nasrullah Efendi'yi sordu. Onun yerine beni gösterdiler. Kadın, önemsemez bir bakışla beni süzdükten sonra, "Onun bilgisi bunda var mıdır?" diye sordu.

Eczacı cevap verdi: "Bu daha ustadır. Merak etmeyiniz... Yine kim hasta? Dadı Kalfa?"

"Bilirsiniz ya... Fehim Bey'le Nergis Hanım..."

Eczacı çırağı kahkahayla gülmemek için iki eliyle ağzını kapayarak laboratuvara kaçtı. İşin içinde bir tuhaflık olduğunu anladım.

Dadı Kalfa hâlâ beni süze süze, “Mademki ustalığınız hakkında eczacı söz veriyor. Öyleyse buyurunuz gidelim efem...” dedi.

Sordum:

“Uzak mı?”

“Hayır... Şuracıkta...”

Bu çağrıda bir tuhaflık var ama her türlü münasebetsizliğe katlanma mesleğini tutmamış mıydım?

Dadı Kalfa’nın arkasına düştüm. Bir iki sokağa girdik çıktık. Gerçekten de beş dakika sürmeden virane bir konağın önünde durduk. Büyüklüğüne rağmen ıssızlığı anlaşılan evin önünde Kalfa koynundan tabanca büyüklüğünde bir anahtar çıkardı. Çatır çatır kapıyı açtı.

Epey bir zamandan beri süpürge görmemiş tozlu loş sofalardan yürüdük. Hasırları eskimiş merdivenlerden çıktık. Nihayet Dadı Kalfa kırmızı bir perde kaldırdı. Beni küçük bir odaya soktu. Kış olduğu için ortada hem soba hem mangal vardı. Soba yanıyordu, mangal da doluydu. İçerinin sıcaklığı hiç kuşkusuz termometreyle ölçülse yirmi beşi aşmıştı. Bütün deliği deşiği tıkanmış bu sıcak odanın havası o kadar bozulmuştu ki bana âdeta öğürtü geldi.

Hemen pencerenin biriyle kapıyı açmalarını söyledim. Pencere kâğıtlıdır, açılmaz dediler. Kapıyı açmaya da soğuktan korkuyorlardı. Soğuktan çok, bu pis havanın insanı öldüreceğini anlattım. Neyse kapıyı biraz aralık etmeye razı oldular.

Yumuşak battaniyeler serilmiş bir erkân şiltesi⁵⁰ üzerinde, önünde mangal, kırk beşlik, ellilik ve diyabetik bir ka-

50 Önemli misafirler için kullanılan bir minder. (e.n.)

dın oturuyordu. Hâline biraz dikkat edince veremin başlamış olduğunu anladım. Zavallı kadının hastalığından hiç haberi yoktu. O, kendinde uzun bir nezleye tutulmuş olmaktan başka bir tehlike görmüyordu.

Sobanın, mangalın çevresine uzanarak ölü gibi yatan bir kedi gördüm. Kadının hâline bir eski hanımefendi olduğu belliydi. Kime bakacağımı sordum.

Hanım ince bir gülümsemeyle dedi ki:

“Oğlum, ayıplama... Hekimlerin havsalları genişçe olmalıdır. Dünyada insanın başına her şey gelebilir. Ben bir paşa kızı ve yine büyük bir paşanın karısıydım. Karşımda sırayla hizmetçiler divan dururdu. Kırk odalı konaklara sığmazdık. Düşmez kalkmaz bir Allah... Hepsi yalancı, her şey ölümlü... Ana baba, aile, evlat, zenginlik hep bir varmış bir yokmuş oldu... İşte bu Dadı Kalfa’yla kaldım. Eşten dosttan, kimseden de hayır görmedim. Hepsi çekildi. Artık beni arayan soran yok... Ben de şimdi muhabbetimi bunlara verdim. Nergis’le Fehmi...”

“Akrapadan kimsem kalmadı,” dedikten sonra kızıyla damadından söz etmesi bana tuhaf göründü. Ama bozuntuya vermeden, “Görebilir miyim efendim?” dedim.

Hanımefendi, battaniyenin ucunu kaldırdı. Koyun koyuna uyuyan biri sarı, biri sincap rengine Van azması iki kedi gösterdi ve şefkatli bir gülümsemeyle, “Sarısı Nergis... Sincap rengine Fehmi’dir. Çok ıstırap çektiler. Yeni uyudular da rahatsız etmeye korkuyorum efendim...”

“Rahatsızlıkları nedir efendim?”

“Kızıma eskiden beri sara gibi bir hâl gelir. Sinirleri gerilir. Çarpılır. Kendini yerden yere atar. Nasrullah Efendi ona bir toz verirdi. Ekmek içine falan karıştırır, yedirirdik. İyi gelirdi.”

Buna ister bir dram deyiniz, ister bir komedi... Ben bir kere bu oyunun içine girmiştim. Sonuna kadar gitmek zorundaydım. Gülmemek için bütün metanetimi toplayarak:

“Kızınız hanımın hastalığını anladım. Damat Bey’in nesi var efendim?”

“Onunkisi kabızlık... Ben bu hayvanları yani bu ikisini şu sofadan öteye salıvermem. Orada, ayakyolunda, tenekelerin içinde kül vardır. Oraya gider, aptes bozarlar. Damadım haşarıdır. Dışarıya salıversem kızıma ihanet eder. Bana bunu Nasrullah Efendi söyledi. Hayvanlar odada kapalı dura dura bağırsakları hiç hareket etmediğinden kabızlığa uğruyorlarmış. Onların damdan dama atlamak, ağaçlara tırmanmak haklarıymış. Sağlıkları için gerekliymiş. Haklarıymış, gerekliymiş ama ben onları dışarıya salıvermem. Kızımı bir defa çaldılar. Buluncaya kadar ağlamaktan gözlerime kan geldi.”

“Ya öteki kediler?”

“Onlar Şakir, Dilâver, Ebru... Bunların dalkavukları, köleleri, hizmetçileridir. Onlar bahçeye gidip gelirler.”

Kedilerin hepsi uyandı. Çevreme dizildiler. Uyuşuk gözlerle bana bakmaya başladılar. Ama tuhaf hâl, Hanımefendi’yle beraber hepsi tısır tısır, köhür köhür salyalarını saçarak öksürüyorlardı. Hanımın veremi hayvanlara da geçmişti.

“Fakat Hanımefendi, bunların göğüsleri de bozuk,” dedim.

“Ah Doktor Bey ah, zavallılara nezlem geçti. Bu odanın içinde sabaha kadar hep birden öksürürüz. Biz içler acısı olduk...”

“Cesaretimi bağışlayınız Hanımefendi, siz bunlardan çok tedaviye muhtaçsınız...”

“Ben kaç yıldır böyleyim. Ölmem, merak etmeyiniz. Siz bunlara bakınız...”

Kızı Nergis Hanım'la damadı Fehmi Bey'i kısa bir muayeneden sonra birine sakinleştirici bir toz, ötekine bir yumuşatıcı, rahatlatıcı bir şey yazdım. Ve acele bu havasının her yudumu zehirli evden kaçtım.

Ben artık Nergis Hanım'la Fehmi Bey'in devamlı doktoru oldum. Çok geçmeden veremli kadın öldü. Kediler de birer birer hanımlarım izleyerek veremden gittiler.

Bu hikâyede, kediden evlat ve damat edinerek aile boşluğunu doldurmaya uğraşan bir kadının deliliğine acımak veya gülmekten çok daha önemli bir nokta var ki, o da en korkunç hastalıkların insanlardan hayvanlara ve hayvanlardan insanlara geçmesi, bulaşması gerçeğidir.

MÜBAREĞİN KUYRUĞU

Çoğunuz bilirsiniz, meşhur bir hikâye vardır: Köylünün biri eşeğini çalıştırır geçinirmiş. Bütün varı yoğu, geçim kaynağı o hayvancıktan ibaretmiş.

Bir gün bir kasabadan başka bir kasabaya yük götürürken yolda eşek sancılanmış. Kulağından kan almak, tuzla sarımsak yutturmak gibi sahibinin kendi başına yaptığı tedavilere rağmen zavallı hayvan yol ortasında nalları dikmiş.

Kıpırdamadan duran cesedin acıklı görünüşü karşısında köylü ümitsizliğe düşmüş, şaşırıp kalmış ve derin bir düşünceye dalmış. Bu hâl içinde köylünün aklına filozofça bir şey gelmiş. Hizmetinden artık tamamıyla yoksun kaldığı bu sadık, sabırlı, gayretli, kanaat sahibi emekli eşeğinden son defa nasıl yararlanabileceğini hesaplamaya başlamış.

Gerçi hayvancağızın canı insanların zalimce kullanış ve baskısından kurtulmuş, ortada yalnız leşi kalmıştı. Ama kokmaya mahkûm o cansız ceset, kemiklerinin içindeki iliklerine kadar hâlâ sahibine aitti.

Herif düşünür, düşünür... Leşin nallarını sökmek, derisini yüzmek gibi yararlanması pek önemsiz şeyler bulur. Nihayet aklına iyi bir fikir gelir. Hemen oraya, sokağın kenarına bir çukur kazar. Eşeği bu çukura gömer. Bulabildiği kadar kerestelerle üzerine bir türbe yapar. Çevresine ağaç diker. Orasını serin, ruhani bir yer hâline getirir. Kendi başına da koca bir sarık sararak türbedar olur. Mezarın kime ait olduğunu soran yolculara, “Erenlerden Uzunkulak Baba”nın bir memleketten ötekine giderken burada göçmüş olduğu masalını uydurur.

Çok geçmez, pirin büyüklüğü etraftan duyulur. Mezarın üzerine dilek düğümleriyle donatılmış bir sürü paçavra toplanır. Az vakitte yatırın himmeti ortaya çıkar. Geniş bir ün kazanan Uzunkulak Baba büyük bir ziyaret yeri olur.

Onun Tanrı katında yardımlarıyla körlerin gözleri, dilsizlerin dilleri açılır. Her gelen şifa bulur. Sayısız adaklar yağar. İlk türbedar refah içinde ölür.

Yerine ikincisi geçer. Türbe giderek bir dergâh olur. Bu manevi ışığın çevresine pervaneler dolar. Yani buradan bir köy doğar. Köy de nihayet kasaba olur. Binlerce insan Uzunkulak Baba'nın evliyalığı sayesinde geçinir gider. Adı, Kutbüz zaman⁵¹ Tavilu'l-Kulak⁵² Baba olur. Mezarının kitabesi Horasan diyarlarından Rum ülkesine göçerken göç sırasında bu yüksek makamda ölmüş olduğu şeklinde düzeltilir ve hayatına nice uydurma söylentiler ve hikâyeler karıştırılır.

Görünüşte bir eşek masalından ibaret bu kıssadan alınacak büyük bir hisse vardır. Eşek sırtından geçinen insanlar çoktur. Ama öyle bir hayvanı, hâşâ, evliyalık mertebesine çıkararak ondan yararlanmak bayağılığın da üstünde bir kurnazlıktır. Halkın saflığından yararlanarak çıkar sağlamak...

Zaten insanların akıllıları, akılsızları çalıştırarak geçinmek, bu suretle milyonlar kazanmanın yolunu bulanlardır. Bu da öyle... Halkın saflığını sömürmek... Bu türlü saflığın filozoflarca hâlâ tedavi çaresi bulunamamıştır. İnsanlar arasında bu saflık ve bu aldatma sürüp gittikçe dünyanın düzelebileceğine inanmayınız.

Çocukluğumuzdan beri çoğumuzun dinlemiş olduğu Uzunkulak Baba hikâyesinin noktası noktasına gerçeğe uyduğunu söylemek zordur. Ama ortada açık bir gerçek vardır. O da böyle hikâyelerin her milletin zihniyetine göre düzelmiş olmasıdır.

51 Zamanın en yücesi. (e.n.)

52 Uzun kulak anlamına gelen Arapça ve Türkçe kelimelerle yapılmış bir tamlama. (e.n.)

Bu masalın doğruluğuna inanan çevrenin psikolojisini de kavramış, öğrenmiş olduğu ispatlanıyor.

Bu bir efsane olabilir. Ama şimdi anlatacağım ikinci eşek hikâyesinin doğruluğunu çok açık bir dille söyleyenler vardır. Bu da eşekten keramet uman bir kasaba halkının saflığına dairdir.

Anadolu'nun ıssız ve uzak bir köyünde Hacı Ömer adında jandarma çavuşluğundan emekli, eskilerin deyimiyle bir "pir-i fâni" çok yaşlı bir adam varmış. Birçok evladı, torunları, onların da evlatları dünyaya gelmiş. Ailesindeki kişiler çoğalmış. Geliri bu aileyi geçindirmeye yetmez olmuş.

Geçim darlığı yüzünden ihtiyarı bir düşüncedir almış.

Bilirsiniz, Anadolu'nun bazı kasaba ve köylerinde jandarma çavuşluğu görevi, hemen hemen valilikle denk tutulacak bir önem taşır. Görevi sırasında birçok denemeden geçmiş, görgüsü, bilgisi epey artmış Hacı Ömer, halkın ruh hâlini inceleye inceleye bu konuda âdeta uzman olmuş. Bu ustalığına dayanarak darlaşan geçim durumunu düzeltmeye, bolluğa kavuşmaya karar vermiş, bunun için de bir dalavere çevirmiş.

Bir gün, bir macera aramak isteğiyle, Hacı Ömer eşeğine biner. Birkaç köy ileride bulunan kasabaya gider. O çevrede eski görevinden ötürü iyi tanındığı için kasaba halkı tarafından memnunlukla karşılanır. Sırayla Hacı'nın eli öpülür ve Hacı başköşeye oturtulur.

Çevre halkı âdeta bir kutsal varlıkmış gibi Hacı'yı ziyarette gelirler. Nargile, kahve, şerbet, hoşbeşten sonra Ömer Ağa kasaba halkının benizlerindeki solukluğa dikkat ederek sorar: "Hayrola, suratlarınız sapsarı kesilmiş. Boyunlarınız armut sapı gibi incelmış. Neniz var?"

"Hâlimizi sorma babacığım. Birkaç aydır kasabaya yavuz bir sıtma bulaştı. İhtiyarımızı, gencimizi kırıp geçiriyor. Hiç-

bir ilaç kâr etmiyor. Medet Allah, ne yapacağımıza şaşırarak kaldık!” derler.

İhtiyar jandarma emeklisi ak sakalını avuçlar, düşünmeye başlar. Bu adamların sıtmalarından şeytanca yararlanmayı tasarlamaya koyulur. Nihayet inandırıcı bir gülümsemeyle:

— Öyleyse bir şey değil, der.

— Aman Ağa, ocağına düştük.

— Hiç tasalanmayın. Sıtmanın en kesin ilacı bendedir.

Çevresini saran ahaliye çayırda otlayan eşeğini gösterir:

— Benim şu boz eşeği gördünüz mü?

Hep birden:

— Gördük, diye karşılık verirler.

— İşte bu hayvancağıza iyi dikkat ediniz. Çünkü o Battal Gazi'nin kutsal eşeğinin soyundandır. Onun kuyruğundan bir kıl koparıp tütsülenende sıtma kalmaz. Denenmiştir. Bir kılın nezri⁵³ beş paradır.

Bütün sıtmalıların şifa kerameti arayan gözleri, derin bir sevinç ve inançla hayvanın kuyruğuna dikilir. Eşeğin arkasından beş on kıl koparılır. Büyük bir iman gücü ve derin bir inançla hastalar tütsülenir. Nöbet zamanı gelir. Hastalarda ne bir titreme görünür ne de ateş...

Kuyruğun şifa hassası bütün komşu köylere, kasabalara yayılır. Şifa aramaya gelenlerin sayısı kısa bir sürede öylesine artar ki, Hacı Ömer nezir ve adak ücretini, zamanın gazeteleri gibi sekiz on kat artırdığı hâlde, yine müşterilerin hücumundan kurtulamaz.

Kasabada üç dört gece kalır. Bir sabah kalkar bakar ki, ne görsün? Mübareğin kuyruğunda hiç tüy kalmamış, yalnız koçan kalmış. Kiliselerin altın ve gümüşünü çalan, sanduka-

53 Fiyatı. (e.n.)

ların sırmalı örtülerini aşırın, kutsallığı saygısız ellerle zedeleyen bu tür kişiler kuyruğa da ermiş, yetişmiş.

Ancak Hacı Ömer bu hırsızlıktan fazla üzülmaz. Kılları yolunan kutsal kuyruk koçan hâlinde de olsa elde değil mi? Kıllar yine sürer. Hasat vaktini bekleyen çiftçiler gibi mübareğin kuyruğundan yeni kılların çıkmasını bekler. Kıllar tütsüye gelecek kadar sürünce yeni ürünü isteklilere satmak üzere pazara çıkarır.

Türklerde ticaret fikrinin azlığını iddia edenlerin sözlerini yalanlarcasına eşegin postundan da yararlanma yolunu tutar. Mesela kuyruk kıllarının sıtmaya, sağrısındaki tüylerin ağrı sızıya, yele kıllarının saraya, kısırlığa yararlı olduğunu ilan eder ve Hacı Ömer Ağa ihya olur.

Ah bilseniz bir şeyin sürümünün gerçek sebebi halkın saflığını gıcıklayan, şarlatanca ilanlarda, reklamlardadır. Bu büyüünün kuvvetiyle öyle adi ve zararlı şeyler yutturulur ki, mübareğin tüyleri bunların yanında temiz, şifalı ve kıymetli kalır.

Eşek dedim de aklıma geldi. Bu yaz günlerinde, mehtaplı gecelerde bizim Ada'nın eşekleri çok kârlı birer gelir kaynağı önemini aldı. Geçenlerde meraklının biri, araştırmalarının sonucu olarak ince bir hesapla şunu söylüyordu: "En lagar⁵⁴ eşek, sahibine günde beş lira gelir sağlıyormuş. Birçok insanın karınlarını doyurmak için yeterli bir kazanç yolu bula-mayarak aç kaldıkları ve hatta yokluktan canlarına kıydıkları böyle dar bir zamanda bir eşegin ayda yüz elli lira kazanması pek büyük hayret ve ibretle karşılanacak, duyulmadık tuhaf-lıklardandır.

Tatil yapmadan bütün bir ay aralıksız bir çalışma ve zahmetle türlü yoksulluklar içinde çalışan yazarlar, acaba ne ka-

54 Yürüyecek güçten yoksun. (e.n.)

zanıyorlar? Oh pek acıklı bir kıyaslama ama gerçek... Eşeklere bu kadar cömert olan bu uğursuz kıtlık yıllarının deha ve fikir sahiplerine gösterdiği asık surat, feleğin çekilmez sitemlerindendir. İnsanca çalışmaları Ada eşekleri kadar olsun rağbet görmeyerek aç kalan, konuşan hayvanları gözyaşlarıyla seyrediyorum.

İĞNELİ FİÇİ

Size o bildiğiniz eski Yahudi masalından söz edecek değilim. İğneli fiçi nerededir, bunu hiç tahmin edemezsiniz.

Bizim Heybeliada'daki köşkümüz birkaç gün böyle bir işkence fiçisi hâlini aldı.

Bir sabah saat ona doğru pencereden baktım ki, dışarısı görünmüyor. Evin önünü bir kara bulut kaplamış. Havada binlerce şey kaynaşıyor. Bunlar ne?

Hepimiz pencerelere üşüştük, anlamaya çalışıyoruz. Kaynaşma o kadar yoğun ki, ne olduğu anlaşılamıyor. İçimizden Anadolulu bir kadın haykırdı: “Arı, arı! Bir yerden kovan veya kovanlar boşanmış.”

Hemen panjurları, camları, kapıları kapadık. Kaynaşma gittikçe azalarak iki üç saat kadar devam etti. Nihayet meydana otuz kırk tane arı kaldı. Biz bu kadara razıyız. Ama ertesi gün bana haber verdiler: “Arılar gitmemiş, balkonun altına toplanmışlar.”

Aşağıya inip bir de baktım ki, ne göreyim? Balkonun alt köşesine kocaman, siyah bir duvar yastığı gibi birbiri üzerine birikmişler, birkaç yüz tanesi de çevrede geziniyor. Artık bahçeye serbest çıkılamayacağı gibi, balkonda oturmak da mümkün olmayacak.

Şimdi ne yapacağız? Arıcılıktan anlayan bir komşumuz var: Mustafa Efendi... Ona haber gönderdim.

Şu cevabı vermiş: “Aman ürkütmesinler, ürkütmesinler. Hücum ettikleri adamı bitirirler.”

Biz bu cevaptan bir şifa beklerken büsbütün telaşa düştük. Artık bahçeye çıkmaktan, pencere açmaktan ödümüz kopuyordu.

Şimdi asıl mesele kovanların nereden boşanmış olduğunu araştırıp anlamaktı. Allah razı olsun, bu işi de Mustafa Efendi halletti. Sormuş, soruşturmuş, arıların sahibini bulmuş. Muratoğlu adında biri...

Mustafa Efendi, yanına birçok araç gereç almış olduğu hâlde, Muratoğlu, uşaklar ve bahçıvanlarla birlikte bize geldi. Bu felâketin bizim evden defedilmesi meğer öyle kolay bir iş değilmiş. Birçok külfete katlanmayı gerektiriyormuş.

Altı metrelik bir merdiven, şekerçi külâhı biçiminde büyük sepetler başa geçirilecek. İnce tel örgülü şapkalar, yüzlükler yüzü koruyacak. Elleri korumak için de kalın meşinden eldivenler giyilecek.

Üç kişi bütün bunları kullanarak zırhlandı. Balkonun altına merdiven dayatıldı. Sepetlerin içine şekerli sular serpildi.

İşin tehlikeli bir pürüzü var. Yemek salonunun, balkonun altına tesadüf eden penceresini tamamıyla açmak gerekiyor. Oradan sıırıklarla merdivendekilere yardım edilecek.

İlk atılımlarda arılar tamamıyla sepetlere alınabilirse iyi. Ama alınamadılar mı felâket... Çünkü açık pencereden evin içine saldırmaları işten değil.

Sepetler, tel örgüden maskeler, meşin eldivenlerle arılara karşı zırhlanan üç adamdan başka biz, kadın erkek, yedi sekiz kişi korunma araçlarından yoksunuz. Ellerimiz, yüzlerimiz açık. Maskelerimiz yok.

Ben, ne olur ne olmaz, tedbirli olayım diye başıma panamayı⁵⁵ geçirdim. Üzerine geniş bir tül parçası sardım. Kalın eldivenlerle ellerimi de muhafaza altına aldım.

⁵⁵ Yumuşak hasır şapka. (e.n.)

Bu hazırlığımlı gören Mustafa Efendi şu uyarıda bulundu: “Beyefendi, yenlerinizi de kapamalısnız.”

Yenlerimi de bağladım. İşlem başladı. Ama ne o? Yine bahçeyi bir kara buluttur kapladı. Arıların yarısı sepetlere alınmış, yarısı alınamamıştı. Bu iğneli ordunun bir bölümü de açık pencereden evin içine saldırdı. şimdi evin içinde koptu mu bir kızılca kıyamet... Hazırlıksız bulunanların hâlleri harap... Vay canım, vay ensem, vay yanağım, vay burnum... Acı acı sesler, sızlananlar, oradan oraya koşturanlar, bir telaş, bir heyecandır gidiyor. Tepesinde bir alay arıyla o odadan o odaya kaçan kaçana... Ama arıların elinden kurtulmak ne mümkün?

Öyle öfkeli, öyle hızlı hayvanlar ki, boş bir odanın kapısını açıp da kaçaçağıımız zaman kırkı ellisi birden bizden önce içeriye doluşuyorlar.

Zavallı Mustafa Efendi’nin yüzü gözü mosmor kesildi. Elleri somun gibi şişti.

Akşamüstü bize uğrayan sütçü, yoğurtçu neye uğradıklarını bilemeden şaşkınlık içinde kâselerini devirerek, sütlerini dökerek haykıra haykıra kaçıyor, ama arkasından arıların yirmisini otuzunu da birlikte götürüyor.

Rahatları bozulmuş olduğu için kızgın arılar rastladıklarını fena hâlde sarıyorlar. Artık bizim eve selam vermek hangi babayığıdin harcı?

Bahçe mi? Daha tehlikeli! Evin içi mi? Belli değil. Gerçek şu ki, evin hiçbir kesiminde sığınacak yer kalmamıştır.

şimdi herkes birbirinin yarasının içindeki iğneyi çıkarmak işiyle uğraşıyor. Bu önemli işte, kadınlara o kadar ustalık geldi ki, hemencecik şıp diye iğneleri alıveriyorlar.

Ortada dönen sorular:

“Seni kaç arı soktu?”

“Beş.”

Öteden karışık sesler...

“Beni sekiz.”

“Beni on bir.”

Baygın bir inilti:

“Beni tamam on yedi...”

Daha ezgin bir şikâyet:

“Kıvılcımlı mangala düşmüşüm gibi her yanıma cayır cayır yanıyor.” “Sayısını Allah bilir.”

Tecrübeli bir sesin uyarısı:

“Sakın yaralarınızı kaşımayın.”

Evdeki kolonya şişeleri boşaldı. Komşulardan yardım istemeye gidildi. Kâse kâse su, sirke bezler batırılıp batırılıp kompres⁵⁶ yapılıyor.

Eczaneye şu reçete gönderiliyor:

Ammoniaque 15 gr.

Collodion 5 gr.

Acid salicylique 0,90 gr.

Şimdi de arılardan intikam almak sırası bize geldi. Hepimiz silahlandık. Tavan süpürgesi, adi süpürge, meydan süpürgesi, çalı süpürgesi, soba süpürgesi, tüy süpürge, tel süpürge, sırtıkların uçlarına bağlanmış bezler, havlular, ağaçlardaki böcekleri öldürmeye mahsus ilaçlı şırıngalar... Böylece korkunç bir savaştır başladı. Arılar tarafından on beş yirmi defa sokulmuş olanların artık onlardan ne korkusu vardı? Bu

56 Ameliyat sırasında, yaraların pansumanında ya da başka bir amaçla kullanılan, birkaç katlı bez. (e.n.)

sopaların saldırıları altında kornişler çarpılıyor, perdeler sökülüyor, büfeden bardaklar, tabaklar dökülüyor, vücutlar ateş gibi yandıkça gözler kızışıyor, gerçek bir savaş coşkunu içinde buram buram terliyoruz.

Oh, nihayet üstünlük insanlarda kaldı. Yerler düşman leşleriyle doldu. Artık ölüleri süpürgelerle faraşlara alıyoruz. Ama daha şuraya buraya, perde kıvrımlarına falan sinmişler var. Onların da hesabını göreceğiz.

Bu ateşkes sırasında Mustafa Efendi anlatıyor:

Bir köyden başka bir köye, iki atlı yük arabasıyla arı kovanları götürülüyormuş. Yolda nasılsa kovanlardan birinin kapağı açılarak arılar boşanmış. Derhal arabacıya ve atlara saldırmışlar. Bu zehirli iğnelerden canları yanan hayvanlar almışlar mı gemi azıya?⁵⁷ Bozuk yollarda otomobil hızıyla koşan arabanın sarsıntısından bütün öteki hayvanlar da boşanmışlar. Arabacı tulum gibi şişmiş. Atlardan biri ölmüş. Nasılsa bir dere kenarına gelmişler. Arabacı arabayı suya sürmüş. Böylece kendisini ve tek kalan hayvanını arıların saldırısından kurtarabilmiş.

Neyse pansumanlar iyi geldi. Ama ertesi gün evcek savaş yorgunuyuz.

— Tövbeler olsun bundan sonra bir parmak bal yemem.

— A niçin yemeyecekmişim kuzum? Bu azgın hayvanları çalıştırıp da ürününe ortak olmak insanlar için zevktir.

— Ne Şam'ın şekeri ne Arap'ın yüzü... Ben de bunu söyleyenle beraberim.

“Arılar seni sokmadılar mı?” diye sorabilirsiniz.

57 Gemi azıya almak: Çıldırmak, gözü dönmek. (e.n.)

Beni tlden zırhım korudu. Ama  gn sonra Avnssalh'ın konferansını yazarken ensemden hanerlendim. Bunu da *Utanmaz Adam*'ın⁵⁸ maneviliğinden gelen bir intikam darbesi sayıyorum.

58 Hseyin Rahmi Grpınar'ın bir romanı. Avnssalh da sz konusu romanın bir kahramanıdır. (e.n.)

ZAVALLI KATİL

Sabahleyin kameriye altında karı koca kahvaltı ediyorlardı. Mahire Hanım çok tatsız lokmaları ağzında dakikalarca evire çevire ancak yutabiliyordu. Çünkü kocasını hiç sevmezdi. Onunla karşı karşıya yapılan şeyler aslında büyük bir zevk niteliğinde de olsa yine kendisine derin bir azap verir, âdeta katlanılmaz birer işkence olurdu.

Ah iki taraflı olmayan sevgiler... Seven için de sevmeyen için de ne korkunç bir şey, bir felakettir.

Tersine, Nadi Bey de her sözünü anında yerine getiren eğitilmiş bir fino köpeği gibi, karısının gözbebeklerine bakar, onun karşısında tiril tiril titrerdi.

Mahire, bu kahvaltı işkencesine son vermek için hiç iştahı olmadığını söyleyerek tepsinin başından çekildi. Hizmetçinin oraya, masanın kenarına bırakmış olduğu *Gayret* gazetesini aldı. Bunun üzerine talihsiz Nadi Bey de yemeği bıraktı. Çünkü sevgili Mahire'sinin isteksiz bulunduğu bir anda, kendisinin kahvaltıya istek göstermesini büyük günahlardan sayardı. Oysa o da azap çekiyor, sıkılıyordu.

Mahire Hanım kocasıyla kendi arasına gerdiği gazete perdesinin arkasından uzun uzun oflamalar, puflamalarla renkten renge girerek türlü sinir hâlleri geçirirken, Nadi Bey masa başından kalktı. Karısının bu sinirli hâllerine, çektiği ıstıraplara kendisinin sebep olduğunu hissetmekten gelen bir sıkıntıyla:

— Hanımcığim, bu sabah göğün mavisi ne kadar iç açıcı, ruh okşayıcı... Güneş parlak, yapraklar yeşil, tabiat güleç... Çevremizi saran bu güzel yaz sabahının tatlılığından, neşesinden pay almamak mümkün değil... Oysa siz... Ah siz...

— Bey, Darülbeydi'ye⁵⁹ sıkça gidiyorsunuz. Hemen her hafta aynı piyesleri seyrede seyrede öyle soğuk aktör hâlleri aldınız ki, böyle yapmacık edalarla söze başladığınız zaman kendimi sahne önünde sanıyorum. Gökyüzünün iç açıcı, ruh okşayıcı mavisi... Aydınlık dolu güneş... Yaz sabahının tatlılığından, neşesinden pay alarak neşelenmek gibi... Hep bunlar sabah sabah karı koca samimiliği arasına girebilecek şeyler midir? Erkenden benim canım bir şey yemek istemiyor. Siz buyurunuz, afiyet olsun. Böyle mavili, yeşilli, parlak, uzun bir söyleve ne gerek var efendim? Buyurunuz çok rica ederim.

— Emriniz başım üzerine ama siz yemedikten sonra benim midem nasıl alır?

— Alır, alır... Kocalıkla ve kocalık hissiyle midenizin arasında asla bir bağ olmadığını ben çok iyi bilirim.

— İşte vallahi tılandım. Canım istemiyor.

— Hâlâ aktörlüğü sürdürüyorsunuz beyefendi... Şimdi bana gösteriş olmak için burada hiçbir şey yememiş olsanız bile bugün İstanbul'a gidince lokantada iki kat acısını çıkaracağınızı biliyorum. Asıl yemeyen, günden güne eriyen, harap olan benim. Ben... Zavallı Mahire... Ben gerçeği seven bir kadını. Yalandan dolandan hoşlanmam. Böyle yapmacık iştahsızlıklara ne lüzum var? Yiyiniz, beni de rahat bırakınız. Birkaç satır gazete okuyayım...

— Büsbütün tılandım. Niçin inanmıyorsunuz?

— Beni daha fazla söyletmeyiniz. Siz yemek yerken ben de birkaç dakika olsun bir huzura ereyim.

⁵⁹ İstanbul Şehir Tiyatroları'nın o zamanki adı. (e.n.)

Hanımının emrine aykırı davranışın, direnmenin vereceği fena sonucu bilen Nadi Bey, pek üzüntülü bir sessizlikle tepsi başına oturur. Ağır ve zoraki bir yiyele avunmaya uğraşır.

Mahire Hanım, beyin sıkıcı yalvarmalarından hoşlanmaz, Avrupa'dan aleyhimize gelen haberlere de sinirlenir. Göz ve kulaklara sıkıntı veren imlamıza ve konuşmamıza uymayan yabancı isimlerle dolu çeviri romanlardan tüyleri ürperir. Küçük hikâyenin ilk satırlarına göz atar. Hikâyenin kısaltılarak sinemadan beceriksizce adapte edilmiş bir şey olduğunu anlar. Gazeteyi elinde evirir çevirirken nihayet son sayfanın ilanlarında gözüne otuz altı puntuyla dizilmiş şu başlık ilişir:

Evlendirme ve Boşatma Bürosu

Bu tuhaf başlığın altındaki satırları bütün dikkatiyle okumaya başlar:

Koca veya karılarından memnun olmayıp da boşanmak için ailevi ve sosyal bazı sakıncalardan dolayı boşanmaya cesaret edemeyerek bir cehennem hayatına mahkûm olan talihsizlerle danışmanlık yapılır. Şer'î ve hukukî⁶⁰ vekâletler alınır. Hemen boşanma sağlanır.

Evlenmek isteyenlere her türlü şartlara uygun kolaylıklar gösterilir. Yardıma muhtaç, kaderin zehirlediği hanım ve beyefendilere ruhsal tedaviler yapılır. Kısmetleri çıkmayan kızların kısmetleri açılır. Verilen en önemli hatta en korkunç aile sırları, dibi görünmeyen bir kuyuya atılmış gibi sonuna kadar gizli kalır ve unutulur.

Kitapçılar, Çınar Sokak, Defterdar Han No: 65

Telefon: 751

60 Şer'î ve hukukî: Şeriat kurallarını içeren İslami kanunlar ve modern hukuk. (e.n.)

Oh oh ne iyi, ne iyi! Mahire Hanım gece gündüz hep kocasından ayrılmayı düşünürdü. Ama ailesinin şiddetli karşı koymalarına karşı gelemiyordu. Oysa isteğine aykırı düşen bu evlilik belasından nasıl azap duyuyordu. Kendisini bu evlilik yüzünden çok talihsiz buluyor, teselliye ve tedaviye muhtaç görüyordu.

Mahire Hanım ilanı tekrar tekrar okudu. Her okuyuşunda o satırlardan acı çeken ruhuna bir şifa arıyordu. Zavallı hastalar adını duydukları herhangi bir ilaçtan nasıl tam bir şifa ümitlerine kapılırsa o da her yanında bir büyü varmış gibi bu ilanın, bu sözlerin şarlatanlıklarıyla büyüledi. Ve özellikle sırların saklanmasıyla söylenen sözlere, edilen vaade kapıldı. Kederle yoğurulmuş, acılara boğulmuş kimseler her şeyi kendi duygularına göre yorumlamak eğilimindedirler. Bu niteliklerinden dolayı kandırılmaya çok elverişlidirler.

Mahire Hanım düşündü, düşündü. Evlendirme ve Boşatma Bürosu'na başvurmaya karar verdi, isteğini elde etmek için gücü yettiği kadar maddi fedakârlıktan geri kalmayacaktı.

Kahvaltı masası başında dalgın, üzüntülü, elini tabaklara götürüp getiren kocası, sırf karısından aldığı emre uymak için bir şeyler yermiş gibi görünüyordu. Ama karısının ilan sayfası üzerinde aynı satırları tekrar tekrar ve hatta gizlenemeyecek kadar belirli bir heyecanla okuduğuna dikkat etmekten de geri kalmıyordu.

Gazetede Mahire'nin böylesine merakını çekecek nasıl bir ilan bulunabilirdi ki? Bu gerçeğe ermek için o da kurnaz davranmaya karar verdi. Karısının bütün dikkatini vererek devam ettiği bu okuyuşun hiç farkında olmamış gibi göründü. Saatine baktı, "Ooo, vakit geçmiş! Treni kaçıracağım. Koşmalıyım," dedi.

Aceleyle ayağa kalktı. Görünüşte saf ve yalvaran bir bakışla karısının önünde durarak:

— Müsaadenizle, ben gidiyorum.

— Allah selamet versin.

— Bir emriniz? İstanbul'dan bir siparişiniz?

— Hiç...

— Barıştık mı?

— Darıldık mı ki?

— Mahire, hiçbir gün şu köşkün kapısından rahat, neşeli bir yürekle çıktığımı bilmiyorum. Ayrılırken daima ruhumu yaralarsın. Akşama kadar azarlamalarının acısıyla zehirlenir durumum.

— Hadi, hadi trene yetiş. Kalemde jurnalî⁶¹ imzalayamazsan maaşından kesinti yaparlar.

— Müdürler jurnal imzalamazlar.

— Oooo... Müdür... Yüksek rütbe... Doğrusu bu mevki-inle övünmek için hiçbir fırsatı kaçırmazsın. Ne yalan söyleyeyim, müdür karısı olduğum için içimden hiç övünmek, gururlanmak gibi şeyler gelmiyor.

— Ah, ne söylesem sen beni en keskin alaylı sözlerle kırsın.

— Hadi, hadi sinirleniyorum. Konuşmamız kör bir kavga biçimini almadan selamete trene yetiş.

— Ah bugün kalemi, vazifeyi her şeyi bir yana sererek akşama kadar senin yanında kalmayı canım ne kadar istiyor bilsen...

— Allah esirgesin... Şimdi yangın var diye bağırırım!

— Gidiyorum iki gözüm, gidiyorum. Üzülme.

Nadi Bey, karısının elinde tuttuğu dürülp bükülmüş gazeteye göz ucuyla acele bir bakış fırlatarak kameriyeden⁶²

61 Memurların sabah işe girerken ve çıkarken imzaladıkları defter. (e.n.)

62 Bahçelerde, yaz günlerinde oturulmak için yapılan, kafes biçiminde ve kubbeli, üstü sarmaşık bitkilerle örtülen süslü çardak. (e.n.)

ıkar. Kocas biraz uzaklaştıktan sonra genç kadın üzüntüden, sıkıntıdan bayılıyormuş gibi başını derin bir bitkinlikle iskemlesine dayayarak, “Aman Tanrım, beni ve daha benim gibi sevmedikleri kocalarıyla yaşamak zorunda kalıp stırap çeken ne kadar Havva kızı varsa hepimizi hayırlısıyla bu işkenceden kurtar!” diye mırıldanır.

Nadi Bey’in durakta ilk işi bir *Gayret* gazetesi almak oldu. Tren gelmişti. Kompartımanda bir yer bulur bulmaz hemen gazetenin ilan sayfasını çevirdi. Koca puntolu bilinen başlık daha ilk bakışta dikkatini çekti. İlanı merakla bir yudumda içer gibi okudu. şarlatanlığın memleketimizdeki genel saflığı kötüye kullanmada vardığı cesarete şaşmakla beraber üzüntüsünden şakaklarını ince, soğuk bir ter tabakası kapladı.

Böyle tuzaklara sinirli kadınların, hiçbir ciddi sıkıntılar olmadığı hâlde kendilerinde türlü dertler bulan hayalci, işsiz güçsüz hanımların kolayca düşebileceklerini biliyordu. Kendi karısı da işte bunlardan biriydi. Boşanmak için onun da bu garip büroyu boylayacağn gizli bir kuvvet kendisine sanki hissettiriyordu. nce karısı, sonra kendisi bu hilenin kurban olacaktı.

Hemen o gün Mahire’nin bir sonraki trenle İstanbul’a ineceğinden şüphelendi. Köprüye çıkınca muhallebicilerden birine girdi. Kuytu bir köşeye gizlenerek beklemeye başladı. Vapur geldi. Yolcularını köprüye döktü. Pirinç ayıklar gibi kalabalığı gözleriyle birer birer seçmeye uğraşarak karısını arıyordu. Oh, işte tahmininde yanılmamıştı. Dubayı dolduran o insan seli arasında Mahire’yi fark etti. Yüzü kalın bir peeyle örtülüydü ama ne kadar rtnse yine de onu boyundan bosundan, endamından tanımakta güçlük çekmedi.

şimdi ne yapmalı?

Açıktan açığa izlese, karısı izlendiğini fark edince kızacak, iş çıkmaza girecekti.

O sırada iyi bir rastlantı eseri, eski dostlarından Osman Efendi adında biri, muhallebici dükkânından içeriye girdi. Onu küçük bir işaretle yanına çağırdı. Parmağıyla kalabalık arasında yürüyen karısını göstererek, “Kardeşim Osman!” dedi, “şu yüksek tüylü, mor şapkalı madamın yanında yüzü sımsıkı örtülü, çarşafı hanımı görüyor musun?”

— Evet.

— Bugün işlerin ne kadar önemli olsa da bırakacak, bu kadının arkasından gideceksin. Girdiği çıktığı yerleri adım adım izleyip öğrenecek, bana doğru haberler getireceksin.

Osman şaşkın bir gülümsemeyle arkadaşının yüzüne baktı:

— Gül gibi karın varken böyle kadın kovalamaktan utanmıyor musun? Bana da o kadar güzel bir vazife yüklüyorsun ki...

— Osman, kaybedecek zaman yok. Bu ne bir eğlence ne bir başka kadın meselesidir. Başımda korkunç bir felâket dönüyor. İzleyeceğin kadın yabancım değil Haydi kardeşim, çabuk! Sonra gel beni köprü başındaki Valde Kahvesi’nde bul. O zaman sana gerçeği anlatırım. Elinden geldiği kadar kendini göstermemeye çalış. Kadın izlendiğini anlamasın.

Nadi Bey’in yüzündeki derin kederden, Osman Efendi maceranın önemini anladı. Uzunca bir arayla peçeli kadının peşine düştü.

Mahire, köprü başından bir arabaya bindi. Kitapçılar so-kağındaki Defterdar Hanı’nın önünde arabadan indi. Doğru 65 numaraya çıktı. Kapının üzerinde (Evlendirme ve Boşatma Bürosu) tabelasını gördü. Kapıyı vurdu. İçeriye girdi. Kendini dört kapıya açılan loş bir koridorda buldu. Bir kenarda küçük bir iskemle üzerinde kır sakallı, uşak kıyafetli, tıknaz bir adam uyukluyordu. Adamı biraz yüksek sesle kendine getirmek zorunda kaldı.

Mahire, iskemlede uyuklayan adama laf anlatmaya uğraşırken koridorun sağından bir kapı açıldı. Saçları özenle taranmış, gözlüklü, esmer bir genç görüldü.

“Ne istiyorsunuz efendim?”

Mahire, delikanlının biraz sert ve dikkatli bakışları altında sıkılarak:

“İlanınızı okudum,” dedi, “Danışmak için geldim.”

“Pekâlâ efendim, buyurunuz.”

Uyuklayan sakallı, gözlerini ovuşturarak bir kapı açtı. Ziyaretçi hanımı تنها bir odaya aldı.

Burası yeşil muşambası mürekkep lekeleri içinde, eski bir yazıhane, kırık bir hokka, duvarda “Tevekkültü alellah”⁶³ tablosu, Kızılay duvar takvimiyle Babıâli Caddesi’ndeki dükkâncılara çok benziyordu.

Mahire bir hayal kırıklığı içinde çevresine baktı. Bulunduğu yerin sıkıntı veren görünüşü karşısında durakladı. Burasının yüreklere şifa verecek bir durumda olmadığını anladı.

Yandaki odanın kapısı açıldı. Redingotunun yakası solmuş, geniş pantolonunun dizi çıkmış, koca kafalı, uzun sakallı, koyu vapurdumanı gözlüklü, sarığını yeni çıkarmış yobaza benzer bir adam içeriye girdi. Kürsüye çıkan büyük bir vaiz ağırbaşlılığıyla yazı masasının başına kuruldu. Mahire’ye de yanı başında kırıkları çıkmış eski bir koltuk gösterdi.

Genç kadınla bu yaşlı erkek bir süre birbirlerini süzdüler. Baş kalıpsız bir fesin içine gömülmüş, gözlerinin hilesi koyu renk camlarla örtülmüş, kır düşmüş sakalı göğsünü doldurmuş bu adamın huzurunda, Mahire derin bir filozofluk seçemedi. Olsa olsa bu adam bir kaba sofı olabilirdi. Ama Evlendirme ve Boşatma Bürosu’nun bu kurnaz müdürü bir-

63 İşimi Allah’a bıraktım. (e.n.)

kaç bakışta müşterisinin hâl ve şanını, kalbinden geçenleri anlayıverdi. Çünkü zavallının peçeden kurtulan solgun, güzel yüzünde bütün üzüntüsü okunuyordu. Onun kederli, sinirli yüzünde, nefret ettiği, varlığından rahatsız olduğu bir erkekten kurtulma isteği vardı, koca aramaya gelen bir kız sıkılğanlığı değil...

Ruh doktoru hemen zekâsını ispat için ağır ağır söze başladı:

“Zannederim ki evlisiniz. Ama erkeğinizi hiç sevmiyorsunuz. Buraya da boşanma isteğiyle geldiniz.”

Bu ani keşif karşısında Mahire şaşırdı. Evlendirme ve boşatma madrabazı gibi gördüğü bu adamda demek bir falcılık sezisi vardı? Bunun için titrek bir sesle, “Evet!” dedi.

Mahire şimdi karşısındaki adamın derin görüşüne saygı duyuyordu.

Sakallı, başarısının sevinciyle:

— Yüzünüzde kalbinizden geçenleri anlamamı kerame-time vermeyiniz. Hâşâ, evliyalık taslamıyorum. Ben de her insan gibi âciz bir yaratığım. Çok yaşamak, çok görmek, her gördüğünden bir hisse çıkarmak, bir ders almak... İşte keramet budur.

— Evet efendim.

— Hanımefendi, bu büroyu açtığımızdan beri boşanmak için başvuran kadınların çokluğuna şaşıyorum. Sizi görünce onlardan biri olduğunuzu derhal anladım. Evlenmek için de gelenler vardır. Evlenmek serbest bir sözleşmedir, isteyen isteyen alabilir, iyi parçaların talipleri çoktur. Bizim aracılık etmemize lüzum kalmaz. Bize başvuranlar, talihleri kendi kendine yürümeyen çaresizlerdir. Kadından, erkekten bu çeşit müşterilerimiz kendilerini övmekte aşırı davranırlar. Mesela şöyle böyle mükemmel eğitim ve öğretim gördüğünü, ayda yüz lira kazandığını iddia eden bir erkeğin sözleri yüzde

on dahi gerçeğe uygun değildir... Makyajın yalancı maske-
siyle yüzlerini güzelleştiren kadınlardan çoğu da imamların
işbirliğiyle nüfus kâğıtlarında gerçek yaşlarından onar yaş
düşürülmüş kart şeylerdir. Bu zavallı hanımlar kendi kendi-
lerini aldatırlar. Çünkü nüfus kâğıtlarından çıkarılan yılların
izlerini yüzlerden silmek mümkün değildir. Buna ne imamın
ne Lokman Hekim'in gücü yetmez. Her yıl, eskittiği yüze
damgasını vurur. Böyle birbirini aldatarak evlenenlerin beş
on gün sonra karşı karşıya foyaları meydana çıkar. Bunun
için geçim olmaz. Kendisi ciddi ve dürüst olmayan bir in-
san ne hakla karşısındakinden samimilik ve doğruluk ister?
Başınızı ağrıtmayayım hanımefendi, asıl davamıza gelelim.
Boşanmak istiyorsunuz değil mi? Ancak ben bu konuda bir
iki şey daha söyleyeceğim. Müsaadenizi rica ederim.

— Estağfurullah.

— İyi bir dişçi para alacağım diye sağlam bir dişi çıkar-
maz.

— Evet efendim.

— Kocadan boşanmak erdemli bir kadının hayatında iyi
bir kayıt değildir. Bunu iyice düşündünüz mü hanımefendi?
İnsanlık görevim size gerçeği açıkça söylemektir. Bir danış-
ma ücreti vererek öğütlerime uyup buradan gidersiniz. Bir ev
bark tamir ettiğim için ben de sevinirim. Karı koca ayrılıkla-
rından gelecek para yerinde dursun.

Bu garip öğüdü, yazı masasının üzerindeki eskimiş bir
ciltle oynayarak sözlerini sürdürdü:

— Boşanma ücreti fazladır kızım.

— Tecrübe görmüş, derin bir adam olduğunuzu sözleri-
nizden anlıyorum. İyilikseverliğinize teşekkür ederim. Ama
kararım kesindir efendim. Ben buraya önceden her şeyi düşü-
nerek geldim. Kesinlikle canımı kurtarmak istiyorum. Para,
pul gözümde yok.

— O hâlde bazı sözlerime cevap vermeniz gerekiyor.

— Buyurunuz.

— Beyinizden bu kadar tiksindenmenizin sebebi nedir?

— Kendisinden hiç hoşlanmıyorum efendim. Ayıp değil ya...

— Sebeplerini söyleyiniz.

Mahire gözlerinde incelenen yaşları kurutmak için ince, zarif kokulu bir mendil çıkardı:

— Yaratılışıma, kalbime, kadınlığıma ait bazı sebepler...

— Anlatınız.

Mendille yüzünü örterek hafif, sinirli iki hıçkırık arasında:

— Bunlar duygularımın, gönlümün, mizacımın derin gizlilikleridir. Nasıl söyleyeyim?

— Canım kızım, beni bu gibi iç dökmeleri dinlemeye alışık, kalbe ait dertlerin uzmanı bir ruh doktoru sayınız. İnanınız bu oda sizden önce pek çok kadının hıçkırıklarıyla dolup taşmıştır. Kadın beyinlerinde büyüyen öyle hastalıklar bilirim ki, boşanmakla şifa bulmaz. Derdi anlayalım hele, devasını da ondan sonra buluruz. Bütün söylediklerinizin bu dört duvar arasında kalacağını, unutulup gideceğine inanınız. Sözleriniz, emin olun, benim kulaklarımdan başka bir insanın kulağına değmeyecektir. Yoksa kocanız sizi sevmiyor mu?

— Çok seviyor. Hadden aşırı...

— Hazmedilemeyen sevgiler, mide bozan kuvvetli yemekler gibi iki tarafın da kanlarını fesada uğratar. Ah, bazı tedbirsiz erkekler içlerinin ateşlerini bütün alevleriyle karılarının yüzlerine püskürtürler. Kadında derhal kocasından bir soğuma başlar. Be hey ahmak kocalar, karılarınıza ne kadar ateşliyseniz ateşinizin şiddetini o kadar örtünüz. O ölçüde

metin, hatta soğuk görünmeye çalışınız. Sevilirsiniz. Kadın daima kendisini istemeyene koşar.

Sözde ruh doktoru eskimiş ciltli kitabı ortasından açıp bir iki cümle okur gibi epeyce sustuktan sonra başını kaldırıp sorar:

— Beyinizle aranızdaki yaş farkı?

— Ben henüz yirmi bir yaşına bastım. O bol bol kırk beş... Ah, hem de aman Allah'ım, nasıl kırk beş? Kaba yapılı, sahtiyan⁶⁴ kadar esmer, fino gibi tüylü, koca kulaklı bir herif... Bana genç görünmek için yapmadığı delilik yok. Daima yanında bir cep aynasıyla bir cımbız taşır. Tenha odalarda, affedersiniz, helâ aralıklında saçlarının, bıyıklarının ağaran tellerini yolar. Benimle akran yaşamak için ne hoppalıklara kalkışır.

— Bu söyledikleriniz sizin duygularınıza ait şeyler... Hiç-biri boşanmak için dince de kanunca da bir sebep teşkil etmez.

— Benim ondan hoşlanmadığım, kendisiyle yaşama-ya katlanamayacağım gibi şeyler... Bunlar ayrılmamız için yetmez mi? Bir mide yemeği kabul edemezse insanın hasta edinceye, kusturuncaya kadar zorlamayı hangi bilim, hangi hikmet, hangi adalet emreder? Onun yaratılış şekli bana uymuyor. Derisinin, nefesinin kokusu bile beni boğuyor. Ne kadar temizlese, kolonyalasa ayaklarında tabuttan gelen bir kadavra kokmuşluğu var. Veya bana öyle geliyor. Teni tenime değince nefretten tüylerim ürperiyor. Beni beğendiğini, sevdiğini söylediği zamanlar bana dayak atıyormuş gibi geliyor. Sizi bir şeriat ve kanun adamı tanıyarak izninizle söylüyorum: Dudakları cinsel istekle, açlıkla titremeye başlayıp da gözlerini hırsla üzerime diktiği zaman ağlaya ağlaya kaçacak yer arıyorum... Efendim, tavuklar bile hoşlanmadıkları horozdan kaçarlardı. Onun kolları arasına düşmektense vücudu-

⁶⁴ Boyanmış ve cilalanmış deri. (c.n.)

mu tramvaylar ezse, otobüsler çiğnese vallahi memnun olurum. Gönlümü ben yaratmadım. Onu da Allah yarattı. Bana hoşlanmayı da, nefret duygusunu da o verdi. Günahsız bir kadının böyle ölünceye kadar bir işkence hükümlü olmasını hiçbir vicdan kabullenemez... Sözlerinizde her şeyi inceleyen tam bir insan tatlılığı var. İnsafınıza sığınıyorum. Beni kurtarınız efendim.

Sözde ruh doktoru önüne bir kâğıt çekti. Birkaç kelime yazdıktan sonra mıknaatılı bir derinliğe sahip gözlerini Mahire'nin yüzüne dikerek:

— Kızım, bu hastalık ne kadar derinden derine anlaşılabilirse tedavisi o kadar kolaylaşır. Önemli bir sorum daha var. Doğru cevap vermenizi rica ederim. Çünkü kadınların kocalarından bıkmalarını gerektiren bazı hastalık belirtilerini bilirim. Öneminden dolayı bunu da aydınlatmamız gerekiyor.

— Peki efendim. Sorunuz. Doğrusunu söylerim.

Ruh hastalıkları uzmanı karşısındakinin gözbebeklerini arayarak:

— Sevdiğiniz bir delikanlı var mı?

Gözlerinin altına kadar kızaran genç kadının tam can noktasından vurulduğunu gösterir baygınlıkla başı önüne düştü. İnler gibi konuştu:

— Evet efendim.

Bu itiraf karşısında uzman:

— Tabii genç, güzel, zeki ve duygulu!

— Ne kadar güzellikler varsa Tanrı ona vermiş efendim.

— O da sizi çıldırasıya seviyor.

— İkimiz de aynı ateşle kavruluyoruz. Sanki Tanrı ikimizi birbirimiz için yaratmış. Gönlümde bu meşale varken bu evlilik zindanı içinde ben nasıl yaşayabilirim? Tanrı'nın

adaleti, insanlığın vicdanı adına size yalvarıyorum. Şariat-
ta, kanunda, ruhbilimindeki bütün uzmanlığınızı göstererek
beni kurtarınız efendim. Bana yazıktır. Gencim, masumum.
Tabiatın, yaratanın gönlüme yüklediği bu ateşli istekle se-
viyorum. Sanki bir yanım cennet, öbür yanım cehennem...
Aman efendim, ne olursa sizden olur.

Dertli kadın, ağırlı diş tutmuş gibi çenesini avuçları ara-
sına alarak iki yanına sallana sallana gözyaşı musluklarını
açtı.

Satırları arasında bu meseleye bir çözüm yolu arar gibi
hep eskimiş kitap cildini karıştıran ihtiyar:

— Kızım, üzüntüye kapılmayınız! Başarının anahtarı me-
tanettir. Daha çok dönemeçlerden geçeceksiniz. Gürültüler
kopacak. Çünkü kibar bir ailedensiniz. Ananız babanız var.

— Evet efendim.

— Şimdi onlar bu duruma şiddetle karşı koyacaklar. Ko-
canızla anlaşarak sizi yenmeye uğraşacaklar.

— Bu düşünceleriniz hep doğru. Ama sizin uzmanlığınız-
dan çok şey bekliyorum. Sayenizde bütün zorluklara bir çare
buluruz inşallah...

— Bu işte tez davranmak gerekir. Demiri tavında dövme-
liyiz. Bu dakikadan tezi yok.

— Bütün buyruklarınızı yerine getirmeye ve her türlü fe-
dakârlığa hazırım.

— Bu belalı işi ben ancak iki yüz liraya ele alabilirim.
Neler çekeceğimi göreceksiniz.

— Sevinerek veririm efendim. Ama bugün yanımda elli
liradan fazla yok.

— Bugün elinizdekileri bırakırsınız. Üst tarafını da başka
bir gün verirsiniz.

Eldeki para verilir. Kalan para için de gün ve söz verilir.

Evlendirme ve boşatma için kendince önemli olan bu bölümünü böylece sağlama bağladıktan sonra:

— Hanımefendimiz, şimdi besmeleyle işe başlayacağız. (Takvime bakarak) Terazi burcundayız. Bu yıldız cesurlara başarı verir. Bu ne kadar güzel bir rastlantı... Ne mutlu bir insanmışsınız. Terazi burcu bir boşanma burcudur da... İlk evliliklerinde mutlu olmayanları ikinci evliliğinde mutlu kılar. Kutlu olsun. Sizi candan yürekten kutlarım. İşe de artık olmuş gözüyle bakabilirsiniz.

— Ettiğiniz iyiliğin büyüklüğüne karşılık kendimi teşekkürden âciz görüyorum.

— Köleniz için güveniniz yeter bir lütuftur. İnancınızı tam, kalbinizi ferah tutunuz. Önünüze çıkabilecek zorluklardan yılmayınız. Ümitsizlik, davanın birinci kaybıdır. Bunu unutmayın... Hem sonra şey... Sorumu bağışlayınız. Sevdiğiniz delikanlının adı nedir?

İnce bir ahtan sonra:

— Şadan...

— Oh, ne ferah bir isim... İkiniz de yakında mutlu olursunuz inşallah.

— Himmetiniz bereketiyle efendim.

— Şadan Efendi'nin hâli şanı, oturduğu yer ve memuriyeti?

Mahire Hanım bu kadar inceden soruşturmanın gereksizliğini düşünür. Karşısındakinin yüzüne durgun bir bakışla bakar ve onu bir süre süzer.

Zeki adam derhal durumu kavrar:

— Hanım kızım, incelememin derinliğine şaşmayınız. Ben üzerime aldığım işi esasından kavramak isterim. Her

şeyi öncesinden bilmeliyim. Öyle insanlar, öyle vazifeler vardır ki, onlarla bir macera kapısı açmak kendi başına âdeta büyük bir bela satın almak demektir.

— Efendim, hiç çekinmeyiniz. Ne genel, ne özel önemli bir kişi değil. Bu konuda bir ürküntü verecek durumu da yoktur. Memur da değildir.

— Neyle geçinir?

— Bir büronun sahibidir. Burada ve taşrada ortakları vardır. İş görürler.

— Büronun adı, semti?

— İşleri Kolaylaştırma Bürosu... Galata, Perşembe Pazarı, Mahzen Sokak, 32...

İhtiyar bu adresi büyük bir dikkat ve önemle yazarak:

— Teşekkür ederim. Şimdi de kocanız için aynı açıklamada bulunmanızı rica ederim hanımefendi.

— Münakalât-i Dâhiliye⁶⁵ Müdürü Nadi Bey... Kendi evimiz, Erenköy, Ebegümeci Tarlası, Zehabi Efendi Köşkü...

— Pekâlâ efendim... Yeterli... Şimdi teşrif edebilirsiniz. Yarın veya mümkün olmazsa öbür gün kalan parayla döndüğünüz vakit görüşürüz. Kocanız aleyhine bir boşanma davası açmak üzere kölenizi de tarafınızdan vekil tayin edersiniz. Ben yarına, öbür güne kadar işin enini boyunu hesaplar, şeriatça ve kanunca boşanma sebeplerini hazırlarım. Şimdi güvenle evinize dönebilirsiniz. Ama dikkat edin. Kocanızın sizi izlemesi, gözetlemesi veya arkanıza gözcü koyması mümkündür.

Genç ziyaretçi daha Defterdar Hanı'nın kapısından çıkmadan ahlak doktoru telefon rehberini karıştırarak genç yar-

65 Yurtiçi Taşıma Müdürlüğü. (e.n.)

dımcısına, “Basri Efendi, Galata 502’yi telefon başına çağır. Bana haber ver!” emrini verir.

Bir dakika sonra Basri Efendi telefon başında:

— Neresi efendim?

— Perşembe Pazarı, Mahzen Sokak, İşleri Kolaylaştırma Bürosu.

— Kiminle konuşuyorum?

— Ali Behzat.

— Ortaklarınızdan Şadan Bey’le görüşmek isterim. Oradaysa lütfen haber veriniz.

— Bekleyiniz. Buradadır.

Birkaç dakika sonra cevap:

— Buyurun.

— Şadan Bey?

— Evet...

— Çok önemli ve acele bir mesele üzerine sizinle görüşmek isterim.

— Ne meselesi efendim?

— Mahire Hanım’la Nadi Bey meselesi.

— Rica ederim, yavaş söyleyiniz. Bu benim için belalı bir sırdır.

— Nereye geleyim efendim?

— Kitapçılar, Çınar Sokağı, Defterdar Hanı, Evlendirme ve Boşatma Bürosu, No: 65.

— Geliyorum efendim. Hemen şimdi... Şimdi... Şimdi... Şimdi...

Bu dört “şimdi” dünyada icat edilen söz ve müzik ölçülerinin en hızlısıyla söylendi. Telefon kapandı.

Eğer Şadan Bey, Perşembe Pazarı’ndan Kitapçılara kadar bu tempoyla koşacaksa ruh doktoru onu beş dakika sonra karşısında bulacağına şüphe etmiyordu.

Düşündüğü gibi de oldu. Otomobille mi geldi? Uçakla mı uçtu? Nasıl oldu? Gerçekten birkaç dakika içinde uzun boylu, düzgün yüzlü, katlı bakışlı, ince, latif, sülün gibi bir delikanlı içeriye girdi. Telaşlı, heyecanlı gözlerle çevresine bakarak kendini buraya çağıran kimseyi aradı: “İşte geldim. Ben Şadan!” dedi.

Evlenme ve boşanma işleriyle uğraşan ve kendisini bu konuda uzman tanıtan adam, karşısındakinin inceleyerek odanın bir köşesine çekti:

— Hanımefendi şimdi buradaydı.

— Hangi hanımefendi? Ha, evet. Affedersiniz. Kafam pek dalgın da...

— Kocası Nadi Bey’den muhakkak ayrılmak sevdasında. Bu amaca erişmek için her fedakârlığı, her türlü hareketi göze alacağını, hiçbir şeyden korkmayacağını söylüyor. Bu yolda şeriata ve kanuna ait sebepleri hazırlamam için benim bilgi ve tecrübeme başvurdu.

— Nadi Bey’den muhakkak ayrılmak sevdasında olduğunu biliyorum. Ama bu konuda size başvuracağına dair bana hiçbir şey söylememişti.

Ruh uzmanı, Mahire’nin adı geçtikçe yürek çarpıntılarına uğrayan genç adamın hâlini en hafif, en belirsiz nüanslarına kadar inceleyerek:

— Evet. Size söylememiş olabilir. Ama bilirsiniz, kadınlar duygularına, isteklerine esirdirler. Sonunu düşünmeden herhangi bir taşkınlıktan öyle kendilerini pek alamazlar. Bu

meseleye dair sizinle inceden inceye görüşüp konuşmadan, size danışmadan işe girişmek istemedim. Buraya şeref vermenizi rica ettim. Sizi buraya kadar yormamın sebebi budur efendim.

Şadan Bey renkten renge girerek dudaklarını ısıra ısıra düşünüyordu. Boşandırma ve evlendirme uzmanı biraz sustuktan sonra sözlerini sürdürdü:

— Hanım, kocasından ayrıldıktan sonra sizinle evleneceğini de saklamadı.

Şadan Bey ezile büzüle büyük bir teslim oluşla omuzlarını kaldırdı:

— Demek bütün macerayı biliyorsunuz? O hâlde gizlenecek bir şey kalmadı.

— Evet oğlum. Zaten ben macerayı bütün ayrıntılarıyla bilip anlamadıkça işe girişmem. Kadını kocasından ayırmak belalı bir iştir. Karı, kocayı istemiyor. Ama erkek karısını hadden aşırı bir aşkla seviyorsa, özellikle adamcağızın yüzce karısının hoşuna gitmemekten başka bir suçu da yoksa, böyle bir boşanmaya aracılık etmek maddi manevi büyük bir vebaldir.

Gittikçe derinleşen mesele karşısında iki taraf bir süre sustu. Doğruyla yanlış aranıyormuş gibi, gözler bir düşünce boşluğuna dikildi. Boşatma uzmanı, Şadan Bey'in Mahire Hanım'a nasıl amansız bir aşkla tutulmuş olduğunu anlamıştı. Ama bu gerçeği sevdalının kendisine söyletmek için dedi ki:

— Mahire Hanım'ın kocasından ayrılarak size varmak için vermiş olduğu karar size de uygun görünüyor mu? Bunu iyice anlamak isterim. Yanlış bir iş görmeyelim.

Şadan Bey, o yakışıklı delikanlı gözyaşlarını zor tutan bir yufka yüreklilikle inleyerek:

— Aman efendim, o nasıl soru? Uygun görünmek ne demek? Onun en ufak bir isteği yoluna gençliğini, paramı, bütün varlığımı hiç düşünmeden fedaya hazırım. Onun emirlerini mantık, akıl, menfaat terazilerine vurmadan, düşünmeden, muhakeme etmeden hemen yerine getirmeyi en büyük mutluluk bilirim.

Şadan Bey'in sevgilisine aşkını ispat etmek için kullandığı ateşli sözler içinde yalnız küçük bir söz uzmanın dikkatini çekmişti: "Bütün paramı, varlığımı" sözleri...

Mahire'nin âşığı yavaş yavaş yanarken birden hava alarak parlayan bir ateş gibi sözlerini sürdürdü:

— Efendim, bu işte sözünü ettiğiniz vebalden, günah-tan eser yoktur. Tersine, büyük bir sevap işlediğinizi biliniz. Mahire gibi vücutça, ruhça melek, güzellik timsali bir kadının, Nadi yaşıta, o çirkinlikte kaba saba bir adamla yaşaması düşünülebilir mi? Yaşayamaz efendim, yaşayamaz! Ama bu tamiri imkânsız bir iş de değildir. Dinimizde evlenmek de hak, ayrılmak da... İkimiz vicdanlarımızın sesini dinleyerek bütün kalbimizle birbirimize bağlandık. Birbirimizin olmaya yemin ettik. Bu yeminimizi yerine getirmek için hiçbir engel karşısında yılmayacağız. Her engeli kanımız, hayatımız pahasına ortadan kaldırmaya karar verdik. Eğer her çeşit fedakârlık karşılığında isteğimizi elde edemeyecek olursak bu macera bizim, iki masum gencin ölümüyle sona erecekti ve daha başka ne üzücü ne korkunç hâller olacaktır. Orasını şimdiden kestirmek de imkânsızdır. Evet, kesinlikle kararımızı verdik. Mahire'yle sonsuza kadar vücutlarımızı birleştireceğiz. Dünyada olmazsa ahirette!

Şadan Bey bir an durdu. Geniş bir soluk aldı. Sonra yine konuştu:

— Efendim, sizi sevmeyen, sevmek ihtimali olmayan bir kadını zorla nikâhınız altında tutmakta ne zevk vardır? Böyle sahte durumlarda kanun bazen size destekmiş gibi görünür,

görünebilir. Ama durumu vicdanınızla ölçerseniz bu ısrar bir canavarlık hâlini alır... Uzmanlığınızın bütün zembereklerini kurarak bizi kurtarınız. Bizim lehimizde söyletmek için kanunun püf noktasını bulunuz.

Evlendirme ve boşatma uzmanının kendi çıkarı yönünden yürüttüğü muhakemenin mantıklı özeti şu söz oldu: “Evladım, ben bu belalı işi ancak bin lira ücret karşılığında üzerime alabilirim. Çünkü bu davada ben yalnız değilim. Parayı tattıracağım, serpiştireceğim yerler de var. Zaman icabı bazı davaların gerçeği parayla ispat edilebiliyor.”

Şadan Bey önemlice para isteği karşısında hiç gözünü kırpmadan, “Kabul ediyorum. Ama ödeme şartınız nedir? Tabii birden verilemez!” dedi.

— Yarısı peşin.

— Pek iyi efendim.

Şadan Bey cebinden bir banka karnesi çıkardı. Çekin üzerine rakam ve yazıyla 500 lira kaydını düşürürken odadan içeri biri girdi.

Şadan’ın arkası kapıya dönük olduğu ve yazıyla uğraştığı için geleni göremedi. Ama sesini duyunca bütün vücudunda yukarıdan aşağıya bir titreme geçirdi. Şaşırdı. Ellерinin titremesinden kalem okunmaz şeyler karalıyordu.

İçeriye gelen taşkınlığını zor zapt ederek boğuk, kesik solumalarla uzmana döndü: “Efendim, Evlendirme ve Boşatma Bürosu’nun müdürü siz misiniz?”

Ruh doktoru çatkın bir suratla:

— Evet!

— Şimdi de ben kendimi tanıtayım: Münakalât-ı Dahiliye Müdürü Nadi Bey!

İçeri girenin dünyaları göremeyecek bir dalgınlık içinde vahşileşen gözleri birdenbire Şadan'a kaydı: "Vay Şadan, sen burada ne arıyorsun?"

Yüzü yeşile çalan bir sarılıkla altüst olan Şadan:

— Dayı Bey, affedersiniz, sizi birdenbire göremedim!

— Beni görüp görmediğini sormuyorum. Burada ne arıyorsun?

— Kahve, şeker komisyonculuğu için efendiyle görüşmeye gelmiştim.

— Demek burada evlendirme, boşatma dalavereleri dışında başka işler de yapılıyor?

Şadan, üzüntüsünün şiddetinden önündeki karneyi bir türlü kaçırıp cebine sokamamıştı. Dayısı eğilip rakamlara bakarak:

— Ooo... Beş yüz liralık bir çek... Sen ticareti hayli ilerletmişsin de benim haberim yok.

Bu rastlantı karşısında büro müdürü dudaklarını ısırmaya başladı. Çünkü aynı kadına yanan bu iki tutkundan birinin dayı, ötekinin yeğen olması meseleyi başkalaştırıyordu. Bu işin korktuğundan da belalı olduğunu anladı. Mahire Hanım'ın kocasına, Şadan Bey'in hem dayısı hem de gönül ortağı olan bu güçlü kuvvetli, öfkeden köpürmüş adama karşı, durumun tehlikesini mümkün olabildiği kadar hafifletmek için ne yapacağını düşünüyordu.

Gittikçe öfkesine yenilen ümitsiz koca her kelimede sesi titreyerek:

— Şimdi beş on dakika önce buradan siyah çarşafli genç bir kadın çıktı gitti!

— Buradan bir kadın da çıkar, on kadın da... Burası herkese açık bir bürodur.

— O kadın benim karımdır!

— Olabilir efendim.

Nadi Bey odayı sarsacak şiddette duvara bir yumruk indirdi:

— Halt etmişsin sen... Hayır olamaz... Olamaz...

— Efendim, buraya gelen kadınların kendilerini buyur etmeden, kimin karısı, kimin kızı olduklarını öğrenmeye imkân yoktur. Gelenlerin soy soplalarını sorup araştırmak görevimin dışındadır. Onlarla burada yalnız başvurmalarına sebep olan iş üzerine görüşülür. Biraz önce buradan çıkıp giden hanımın karınız olduğunu söylüyorsunuz. Ama gerçek midir, yanlış mıdır, ne bileyim ben?

— Ben sana şimdi hepsini öğretirim. (Yeğenine dönerek sorar) Şadan, yengen beş on dakika önce buradaydı. Görmedin mi?

— Hayır.

— Sokak kapısından girerken veya merdivenlerden çıkarken falan?

Şadan, iki çenesi birbirine vurarak, sinirli bir biçimde:

— Hayır, hayır, hayır...

— Hayır, hayır, hayır ama bu geçirdiğin sinir nöbeti nedir? Niçin çenelerin birbirine vuruyor? Neyse, seninle hesabımı sonra görürüm. Şimdi şu herifle kozumu paylaşayım. (Uzmana seslenerek) Karım bugün buraya geldi. İçerde birkaç saat kaldıktan sonra gitti. Bunu ispat için elimin altında hazır birkaç tanığım var. Gerçeği söylemekten başka senin için bir çıkar yol yoktur.

— Efendim, diyelim ki iddianız bir gerçektir. Ama karınızın buraya gelip gitmiş olmasından bana nasıl bir suç yükletilebilir?

Nadi Bey sözlerinin etkisini kuvvetlendirmek için yumruğunu bir kere daha yazı masasının üzerine indirerek:

— Diyelim ki değil! İşin içinde hayal yok, koskoca bir gerçek var. Hanım buraya geldi.

— Aman efendim ne yapalım? Geldiyse geldi. Eğer gelmesi sizin için böylesine üzüntü verici bir şeyse yasaklamalıydınız. Engellemeliydiniz. Sizin buna gücünüz yetmedikten sonra bana söz söylemeye ne hakkınız olabilir?

— Ah, hele şükür, karımın buraya geldiğini itiraf etmek cesaretini gösterebildin. Şimdi işin ötesine bakalım.

— Beyefendi, deminden buraya genç, güzel, kibar, terbiyeli bir hanım geldi. Ama ilk defa gördüğüm bu kadının kimin nesi olduğunu ben nasıl bilirim?

— Buraya başvurma sebebi neydi? Sizi hangi çeşit bir davaya vekil yapmak için geldi? Bir saat burada ne konuştunuz?

— Affedersiniz beyefendi, karınız olduğu bence henüz bilinmeyen bir kadının bana verdiği iş üzerine benden açıklama istemeye hakkınız yoktur.

— Bugün biraz önce buraya gelip giden kadının karım olduğunu şimdi birkaç hatırı sayılır tanıkla ispat etmeye hazırım, diyorum size. Niçin sözü uzatıyorsun?

— Eğer o kadın gerçekten hanımınızsa buraya başvurma sebebini gidip kendisine sorabilirsiniz. Böyle bir iş için kanuna aykırı bir biçimde bana karşı korkutucu tavırlar takınma yetkisini nereden alıyorsunuz?

— Efendi, Efendi! Ben bu şarlatanlıklara, avukat ağızlarına pabuç bırakacak adam değilim. Eğer bu kocaman kır sakalının altında insan demeye değer bir cevher taşıyorsan, açık konuşalım. O kadının benim karım olduğunu dışarıdan ispata lüzum göstermeyecek bir kesinlikle biliyorum. Buraya

gelme sebebini de sana sormadan anlamak büyük bir kehanet değildir. Çünkü buranın neresi olduğunu kapının üzerindeki tabela pek güzel anlatıyor. Karım bugün nikâhım altında bulunuyor. Buraya gelmiş olsa, bu evlilik bağına koparmak üzere bu yoldaki ustalığınıza ve kanun bilginize başvurmak için gelmiş olabilir.

— Gerçek tamamıyla buyurduğunuz gibi olsa bile bundan bana ne günah yükleyebilirsiniz? Ağrıyan bir diş için kendisine başvuran hastadan dişçi sorumlu tutulabilir mi?

— Her karı koca davası diş ağrısıyla kıyaslanamaz. Bütün çabalarımın soğukkanlılığını korumaya uğraşıyorum, görüyorsunuz. Meselenin esası belli ama en önemli ve deşetli bölümünü bilmek istiyorum. Karımı benden boşattıktan sonra kiminle evlendireceksiniz? Yani benden sonra onu kime vereceksiniz? Bunun için kaç lira üzerinden pazarlık yaptınız? (Yine Şadan'ı süzerek) Senin bu saatte burada bulunuşun zihnimi kurcalıyor. Ama senden böyle bir şüpheye düşecek kadar insanlığı alçak göremem. Hayır, ne kadar alçak olsan böylesine alçalamazsın Şadan! Hayır, hayır... Ben sayıyorum. Bu korkunç şüphemden dolayı beni affet çocuğum.

— Dayıcığım, vallahi ben buraya başka bir iş için geldim. Eğer yengemi bu büroda gördümse bütün insanların en alçağı ben olayım.

Nadi Bey uzmana dönerek konuşmaya başladı:

— Efendi, on iki yıl önce buraya “hürriyet” adıyla bir felâket girdi. Üzerinden sırmalı al mantosunu sıyırdı. Altından eli tırpanlı bir ölüm iskeleti çıktı. Türk'ün mülkünü, nüfuzunu, dinini ve ahlakını, bütün manevi varlığını budamaya girişti. Bunun sonunda elbet bir iyilik çıkacağını ümit ederek şaşkın şaşkın bekliyorduk. Ama her gün eskisinden daha kötüye gittiğimizi görerek bu değişiklikten, bu devrimden bir şey anlayamadık. Yangın, hastalık, açlık gibi felâketler bizi

bir an rahat bırakmıyor, biteviye süpürüp götürüyordu. Sürüklendiğimiz uçurumun sonu neresidir hâlâ bilmiyoruz. İşte bu karışıklıklar arasında herkes uydurabildiği kadar bu garip serbestlikten bir zevk payı bulup çıkarmaya uğraşıyordu. O güne kadar kafes arkasında güneşleyen kadınlar birdenbire şapka giydiler. Birahaneye gittiler. Aydın çevrelerimizden zengin paşalar, beyler karılarını, kız kardeşlerini kollarına taktılar. Avrupa gezisine çıktılar. Bunların birçoğu Frengistan'a⁶⁶ bilim ve sanat öğrenmeye gittiklerini, yurda büyük atılımlarla döneceklerini söylüyorlardı. Bu arada İstanbul'da birçok sanat, meslek türedi. Sizin açmış olduğunuz bu dedikodu bürosu da işte bunlardan biridir! Efendi, Evlendirme ve Boşatma Bürosu ne demektir? Siz bu dam altında ne alıp ne satarsınız? Memleketimizde bir benzeri görülmemiş bu yeni türemiş mesleğinizi, sanatınızı duyurmak için gazete sütunlarına geçirdiğiniz o saçmalıkları insafla, düşünceli bir gözle bir kere de kendiniz okusanız ya! Birdenbire memnun olmayıp da ailevi ve sosyal bazı sakıncalardan boşanma hususunda zorluğa uğrayanların şeriatça ve kanunca kolaylık göreceklərini vadediyor, başarılar sağlayacağını söylüyorsunuz. Bu sözlerinizin sonucundan çıkacak fenalıkları, zaten sarsılmış olan genel ahlaka bu şekilde indireceğiniz fesat darbesini, yapacağınız büyük ihaneti niçin düşünmüyorsunuz?

— Efendim, siz dar düşünceli bir insana benziyorsunuz galiba. Avrupa gazetelerini okumuş olsaydınız bunlardan en kalitelilerinin son sayfalarında bu yolda ilanlar görürdünüz. Anlaşılan siz “Boşanma için gerekli sebepleri hazırlamaktan âciz olanlar bize başvursunlar. Derhâl davalarını lehlerine bitirmek için bin delil ve sebep hazırlarız” gibi ilanları ne görmüş ne de duymuşsunuz.

— Efendi, aklını başına topla! Avrupa başka, burası büsbütün başkadır. Bu iki ülkenin kanun metinlerindeki “boşanma” kelimelerinin anlamları birbirinden çok ayrıdır. Meş-

66 Avrupa'ya. (e.n.)

rutiyet ilan etmekle dince, ahlakça birtakım tabiatımıza ve soyumuza, geleneklerimize uygun gerçeklerden soyunarak hemen Avrupalı safına geçemeyiz. Geçeriz sandığımız için böyle olduk. Bu hatamızı anlatmakta ne kadar gecikirsek o kadar kaybederiz. Bu ilanınızla genel ahlaka bütün kanları, yaraları, kokmuşluğu, yaraları deşecek bir yakı⁶⁷ vurmuş oluyorsunuz. Bu İstanbul'da kocasından memnun olmayan ahlak hastası kaç sinirli kadın vardır, biliyor musunuz? Bütün bunlara, “Bana geliniz. Sizi bıktığınız kocanızdan ayırtayım. Sevdiklerinize kavuşturayım. Hiç korkmayınız. Vereceğiniz en müthiş aile sırları dipsiz bir kuyuya atılmış gibi sonuna kadar unutulur, kalır,” diyorsunuz. Her kadının kocasından şikâyeti haklı değildir. Sırf densizliktir. Böyleleri tarafınızdan vadedilen kolaylığı görünce gidecekleri yol, çok kötü bir yoldur. Namusa, vicdana uymayan bu saygısızlığınızın sebep olacağı çok tehlikeli sonuçlar önünde benim gibi bazı kocalara hesap vermek zorundasınız. Söyleyin bakalım, karımla ne görüştünüz? Elbette o buraya sadece sizin hatırınızı sormaya gelmedi...

— Bana verilen sırların bir kuyuya atılmış gibi saklanacağını şimdi siz söylüyordunuz. Bunun aksini teklife nasıl cesaret ediyor, beni sözümünden dönmeye nasıl zorluyorsunuz?

— Karım sizinle görüşüyor. Birbirinizin sır ortağı oluyorsunuz. Bu gerçeği bana söylemek, sırrı açıklamak oluyor, öyle mi? Ah, çıldırmak işten değil... İşte insan böyle ifrit olur, katil olur, her şey olur. Sonra kabahat ölen de mi, öldüren de mi, ayır bakalım...

— Burası bir iş yeridir beyefendi... Gelenle görüşülür. Verilen iş yapılır. Ben başka şey bilmem efendim.

— Söyle, karımı benden boşatıp kime vereceksin? Ve bu uğursuz, alçakça işi kaç pazarlık ettin? Söyle, yoksa bu iş yerini başından aşağı geçiririm ben...

67 Kimi hastalıkları iyileştirmek amacıyla, bir bez üzerine yayılıp vücudun kimi yerlerine sarılan koyuca lapa ya da özel olarak yapılmış ilaçlı parça. (e.n.)

— Bir şey yapamazsınız. Mahkeme ve hâkimler bulunan bir memlekette kimse parasının kuvvetiyle işini gördüremez.

— Seni adalet huzuruna çağırdığım vakit bu dediklerini nasıl yorumlayacaksın, nasıl bir açıklama yapacaksın?

— O zaman görürsünüz!

Bu sırada içeri şakakları favorili, parmakları yüzüklü, korse giymiş hissini veren genç bir adam girdi. Yazıhanenin köşe bucağında aşk maceraları aramaya alışmış fırıl fırıl dönen gözleriyle, güleç ve sevinçli bir görünüşle odadakileri alaycı bir bakıştan geçirdikten sonra:

— Ey ruh doktoru, epeyce bir zaman var ki, sen benim hasta yüreğime merhem vurmadin. Artık sabrım taşıtı. Beni ne zaman gül ynaklı, konca dudaklı bir afetle gerdeğe koyacaksın?

Evlendirme ve Boşatma Bürosu işgüzarı suratını asarak:

— Dirayet Beyefendi, otuzuna yaklaştınız. Hâlâ çocukluktan kurtulamadınız. Şakanın da bir sırası vardır!

Dirayet Bey, odadakileri yeniden yarı alaylı bir bakışla birer birer süzdükten sonra:

— İçimizde yabancı mı var? Kimden çekiniyorsunuz? İlallah bugün de namus numaraları çıktı. Sana ben kârlı bir iş teklif etmeye geldim. Hani benim zengin halam vardı. Evini Hisar'daki yalısından cennetteki köşküne taşıdı. (Cebinden koca bir tomar kâğıt para çıkararak) Dumanı üstünde mirasa kondum. Ben bunu canla, cananla afiyetle yiyeceğim. Bana bir iş gör de param büsbütün yabancılara gitmesin. Bir miktarı da sana kısmet olsun.

Sözde ruh doktoru bu pek hürmetli destenin büyüleyici huzurunda beş altı defa lahavle çekerek acayip bir sırıtışla sırıttı.

Dirayet Beyefendi, kelimenin bütün kuvvetini sadece adında toplamış bir insanın düşüncesizliğiyle:

— Ben öyle ömür boyu bir evlenme istemem! Bana birkaç günlüğüne nikâh kıyacaksın. Şimdi sana böyle ateşli ateşli gelişimin bir sebebi var. Demin buradan siyah çarşafı bir cilveli kadın çıktı. Oh, öylesine canımla birlikte bütün varım yoğum feda olsun! Kuyruk sallaya sallaya gitti. Benim bütün irademi, içimi de beraber aldı götürdü. Kollarım arkasından ince beline tam üç buçuk defa dolanır. Ah canım, küçük hanım!

Nadi Bey sapsarı kesildi. Sarası tutmuş gibi dudağının ucundan aşağıya bir salya sicimi salıvererek:

— Beyefendi, siz o hanımı tanır mısınız?

Dirayet Bey içine düştüğü durumun tehlikesine hiç dikkat etmeyerek:

— Evet, tanırım.

— Nereden?

— Erenköy'den.

— Nasıl tanırırsınız?

— Onu bütün âlem tanır.

— Nasıl? Ne sebeple? Ne gibi?

— Amma da tuhafsiniz beyefendi. Nasıl olacak? O kadar güzel, çekici bir kadın on binde bir bulunmaz. Geçtiği yerlerde bütün tutkulu bakışları üzerine çekiyor.

Boğucu bir hıçkırığa tutulmuş gibi, Nadi Bey'in iri vücudu birkaç defa sarsıldı. Bu heyecan içinde nasıl korkunç bir hazırlıkta bulunduğu kimse farkına varamadı. Kalbi hızla çarpıyordu, soruları sürdürerek:

— O kadınla özel bir aşinalığınız var mı?

— O bana ait bir mesele!

— Hayır, sizden çok bana aittir!

— Acayip?

— Ben acayip macayip bilmem. Hemen cevap ver!

— Hangi yetkiyle gönül sırlarımı benden sorabiliyorsunuz beyefendi?

Nadi Bey'in yüzünde ilk beliren sarılık şimdi turuncuya dönerek gözlerinin aklarını kan bürüdü. Hemen arkalığundan yakaladığı bir koltukluyu tavana kadar fırlatmak ister gibi bir şiddetle birkaç defa yerinden kaldırıp yine bırakarak:

— O kadının namusça en ufak şüpheyi davet eden bir durumunu gördün mü?

Dirayet Bey kampanyayı⁶⁸ andırır uzun süreli altı sekizlik bir kahkaha salıvererek:

— Amma da tuhaf şey. Güzelliğini bir sermaye gibi işletmek üzere buraya başvuran bir kadının namusunda şüphe aramak... Efendi, galiba siz de bu Evlendirme Bürosu'na o kadın için gelen yanıklardan birisiniz. Çok kıskanca benziyorsunuz. Canım bir gece benim, bir gece sizin, aramızda pay ederiz, olur biter!

Nadi Bey insan öfkesinin son perdesinde bir taşkınlıkla elini beline götürdü. İri siyah bir tabanca çıkardı, "İşte, al payını katır!" diyerek talihsiz Dirayet Bey'e çevirdiği namunun tetiğini tıklar tıklar işletmeye başladı. Bütün vücudunu öyle bir titreme almıştı ki, elindeki silah kuvvetli bir suyun baskısıyla sarsılan tulumba hortumu gibi aşağı yukarı sallanıyor, çıkan kurşunlar düşmanın vücudunda çeşitli yerlere gömülüyordu.

Büro müdürü önleyemediği bu ani felâket karşısında şaşırды. Elindeki silahı almak için Şadan Bey'le birlikte öfkeli

68 Gemilerde işaret vermek için çalınan çan. (e.n.)

katilin üzerine varmak istediler. Ama bu korkunç saldırı bazen sağa, bazen sola pek aykırı çarpıldığından kurşunlara göz göre göre hedef olmamak için ikisi de en emin buldukları birer köşeye sindiler.

Tabanca, mermilerin hepsini bom bom kustu. Ama Nadi Bey silahının tetiğini hâlâ çekmekte devam ediyordu. Zavallı adam karısının aşk belasıyla âdeta robotlaşarak ne yaptığını bilmez bir hâle gelmişti.

Odadakiler tetiğin boşa hareket edip durduğunu görmekle beraber belki şeytan doldurur kuşkusuyla sindikleri yerden çıkamıyorlardı.

Düşüncesizliğinin kurbanı olan talihsiz Dirayet ise, tesadüf eseri pek amansız yerine yediği iki katil mermiyle kanlar ve hırıltılar içinde çoktan halasına kavuşmuştu.

Ah, bu ne boşuna bir ölüştü!

Büronun adamları koşuştular. Hanın öteki odalarındaki kimseler de silah sesine gelerek kapının önüne biriktiler. Polise haber gitti.

Evlendirme ve boşatma uzmanının şaşkınlığı esaslı değil, geçiciydi. Geçen saniyelerin önemini anlayarak hemen aklını başına topladı. İçeriye kalabalık basmadan sanki vücudunu muayene edermiş gibi ölüye yaklaştı. Orasına burasına bakar gibi yaptı. Elini ölünün yan cebine soktu. Yalnız birkaç tanesini bırakarak tomarını ustaca aşırıldı. Şadan Bey'den başka hiç kimse bu hırsızlığın farkına varmadı. Canla, cananla yemek istediği bu uğursuz mirasın, öteki dünyada da soru ve cevabından ölüyü kurtardı.

İçeriye dolmak isteyen halk, boş da olsa tabancanın korku saçan namlusundan ürkererek bir türlü ilerleyemiyorlardı. Nihayet biri koştu. Katilin kollarını arkasından tutup kavrayacak bir cesaret gösterdi. O sırada polis yetişti. İlk soruşturma başladı.

Nadi Bey'in yüzünde uğradığı felâketin dehşetini anlayamayan hayvanca bir ifade, bir bilinçsizlik **vardı**. Gözlerini içeri girenlerle yerde yatan kanlı ceset üzerinde vahşi, intikamcı bir gülüşle dolaştırıyor, bütün gelenlerden yaptığı iş için bir takdir bakışı bekliyordu. Zaten cinayeti birçok tanıkla sabit olan katil, suçunu inkâr etmiyor, “Yerde yatan şu katırı ben öldürdüm! Şimdi dirilip kalkmış olsa bir daha öldürürdüm...” diyordu.

Katil muhafaza altında karakola götürülürken büro müdürü Şadan'ı bir kenara çekti:

— Talihliymişsiniz!

— Ne yönden?

— Muradınıza erdiniz!

— Nasıl?

— Bin lirayı getiriniz. Kanun bakımından bekleme süresi dolunca Mahire Hanım'la nikâhlanarak helâlinden gerdeğe girersiniz.

— Nadi Bey karısını bırakmadı ki!

— Bırakmasın. Artık onun koca sıfatının bizce bir önemi kalmadı.

— İdamına mı hükmolunacak?

— Hayır, o kadar ileri varmayalım. Bu cinayeti tasarlamadığını ispat etmeye uğraşırken Nadi'yi idam cezasından kurtarırız. Bize onun ölüsü değil, karısı gerek. Mahire Hanım sizin olduktan sonra eski kocası varsın cezaevinde yaşayabildiği kadar yaşasın. Kendi çıkarını elde ederken insan kardeşlerimize az zarar vermeyi düşünen kimse, dünyada en iyi adamdır. İyilikten ayrılmayalım azizim. Bazı filozoflar insanların vahşiliğini anlatırken pek ileri varmışlardır. Onları okurken insan, insan olduğuna sıkılır. Bu konuda, “Herkes mutluluğu, parayı birbirinden çalmakla meşguldür,” sözünü,

“Yaptığını, törelere uydurarak en becerikli davranan, refah denilen şeyin oldukça büyük bir bölümüne sahip olur,” diye yorumlamalı... Bir insana doğanın bütün hazinelerini, dünyanın bütün evlerini, esir olarak da bütün halkını verseler yine doymaz. Yıldızlardan da kendisine pay ayırmak ister. Biz o kadar ileriye varmayalım oğlum. Amaca varmakla yetinelim. Hayırlı insan olmak istersen bu öğüdümle iş gör. Size yararı olmadıkça kimseye zarar vermeyiniz. İşte insanları kurtaracak en büyük ahlak prensibi budur. İnsanlığı suçlamada çok ileri varmış olan cüretli filozofların iddialarını da bu hareketimizle sözle ve işle yalanlamış oluruz.

Bu garip felsefe dersi önünde evet der gibi, Şadan başını önüne eğdi. Ama kendi yararı için insanlara yapılacak zararalarda âdeta bir denge gözetilmesi meselesini anlayamadı. Nadi Bey’e edilecek fenalığa bir adalet ölçüsü sıkıştırılması şaşılacak bir şey mi? Bununla beraber kocası sağken karısını elinden almak mümkün olduktan sonra zavallı adamı öldürmekte ne mana vardır? Şu adam kötü biri de olsa, araştırıldığında fenalıkların hafifini seçmekte mesleğinin ustası bir adamdı.

Nadi Bey’in mahkemesi İstanbul’da epeyce bir merak ve heyecan uyandırdı. Suçunda tasarlama görülmediğinden zavallı ağır hapis cezası aldı. Kanunca belirtilen süre dolduktan sonra Mahire Hanım’la Şadan Bey’in nikâhları kıyıldı. Nadi Bey, cezaevinin demir parmaklıkları arkasında bu evlenme haberini gazetelerde okudu. Haber, üzerinde korkunç bir etki yaptı. Nefretle, derin bir üzüntüyle avazı çıktığı kadar bağır-maya başladı. Zavallı adam kederinden çıldırmıştı:

— Bu ne alçaklık, Allah’ım? Benim nikâhım altındaki bir kadın nasıl olur da bir başkasıyla evlenebilir?

Cezaevi arkadaşları onun bu çılgınca bağırımlarına, protestolarına gülerlerdi:

— Koca katil, ölümden kurtulduğuna şükret de bu delice saçmalıkları bırak... Cinayet günü senin karını boşadığına dair ortada dört tane hatırı sayılır tanık var.

— Hâsâ, yalan... Yalan... Uydurma... Düzenbazlık... Duyulmamış bir alçaklık... Ben karımı bırakmadım. Hiçbir zaman... Asla... Katiyen...

— Sen olay sırasında ne yaptığını bilmez bir hâldeymişsin. Korkunç bir öfkeye kapılmışsın. Tanıklar arasında saygıya değer, güvenilir kimseler var. Boşanma gerçekten olmasa böyle büyük bir vebali üzerine kim alır?

Çaresiz kalan koca bu büyük üzüntüsünün hüngürtüleriyle sarsıla sarsıla:

— Öyle söylemeyiniz. Öyle söylemeyiniz. Şu yeryüzündeki yaratıkların içinde insandan daha korkunç, daha azılı bir canavar olmadığını bilirim. Ben karımı boşamadım. Şu anda Mahire benim dince de kanunca da karımdır. Şadan uğursuzunun da metresi... Ben böyle bir olayı rüyamda görseydim çıldırırdım. Ölürdüm, biterdim. Ama şimdi böyle cehennem ateşiyle yakan bir gerçekle yüz yüzeyim. Nasıl yaşıyorum? Beni katil yaptılar. Bu zindana tıktılar. Nikâhlı karımı elimden aldılar. Ben burada kürek cezası çekerim. Cinayet işlemiş bir insanın korkunç hayatını yaşarım. Durum böyleyken nikâhımın altındaki kadın meşru olmayan bir yatakta yatıyor. Ben bunu biliyorum. Ama nasıl katlanıyorum? Ah, toplum içinde bazı günahsızların düştükleri öyle acıklı durumlar oluyor ki, cehennem, cennet gibi kalır. Bana ne yaptıysa o sözde ruh doktoru geçinen alçak yaptı.

Nadi Bey'in bu suçlamalarına karşı çevresinden şu itiraz sesleri yükseliyordu:

— Hayır, hayır aldanıyorsun. İyiliğe kötülük olarak lanetlediğin o adam, aksine, senin en büyük kurtarıcındır. Duruşma sırasında seni kurtarmak için son gücünü sarf etti. Kanun konusunda bütün ustalığını gösterdi. Bu gerçeği âlem gördü, biliyor.

Zavallı katil kafasını zindanın soğuk, sağır, güherçileli⁶⁹ duvarlarına vurarak danalar gibi bağıra bağıra:

— Bu havsala yakıcı korkunç bir gerçek... Bir caninin bir günahsızla hayattaki yerlerini değiştirmesi, suçlunun serbest gezmesi, onun yerine günahsızın hücre cezası çekmesi, sonra da aldatılarak, bilmeyerek herkesin alçakların tarafını tutması... Gerçeğin reddi, alçaklığın alkışlanması, işte insan topluluğu içinde tekrarlı tekrarlı sonuna kadar insanları mutsuz kılan hayat dramları. Her cinayet olayında insanoğlu bir suçlu bulmak ister. Adam bazen insanlığın şerefi için, selameti için canı olur. Ama işte bunu anlamazlar. Anlatamazsın. Ah, ah! Tiyatrolarda sıra sıra oynanan düzmc dramlar, bu gerçek sahnelerin yanında ne kansız, ne cansız, ne renksiz şeylerdir. Sözde sanat ve sanatçılıktır... Ben şimdi gaza bulanıp yakılan bir hayvanın acılarını çekiyorum. Böyle bir acı içinde kıvranıyorum. Ah, aldanmışım. Ne korkunç bir aldanış... Suçsuz Dirayet Bey'e çevirdiğim namluyu alçak Şadan'a çevirmeliydim. Ah, o zavallı öldürdüğüm adam... Ve ah ben, zavallı katil!

SON

69 Doğada özellikle Hindistan'da ve Mısır'da bulunan, tarımda gübre, hekimlikte ilaç olarak kullanılan, barut gibi patlayıcı maddeler yapımına yarayan, ak renkte ve billur durumunda bileşik bir madde. (e.n.)